

*«Хэжэнгэ нютагай
мүнөө үеын ирагуу
найрагшад»*

Согсолборилон зохёогшод: Д.Д.Доржиева,
Бато Базаронай нэрэмжэтэ литературна
нэгэдэлэй хүтэлбэрилэгшэ
Б.А. Дамбаева,
Хэжэнгын хүүгэдэй урлалай
түбэй нэмэлтэ хуралсалай багша,

Хэжэнгэ
2023

Аюржанаев Агу Базаржапович

Эдирхэн залуу наһан
Залуу, хүхюу ябахатаа,
Золгон хоюулан танилсаабди.
Заяа хубияа ниилүүлэн,
Золтой һуунабди хоюулан.
Һанагдан хододоо байнаш
Эдирхэн залуу наһан.
Һаруулхан хододоо байнаш
Эдирхэн залуу наһан.
Басагад, хүбүүд бүгэдэ
Баярлан, наадан хатарнабди.
Баабайнар, эжынэр баһа
Баясан хүхинэ маанадаар.
Түргэн жэлнүүд үнгэрнэ.
Тэрэ залуу наһаяа,
Тэрээхэн зохидхон хаһаяа
Тэхэрюулһэйб, бусааһайб
дахинаа.

Дуун Хүхэ - Добо
Хүгжэмынь Баяр Шойдоковой

Элдин һайхан Хэжэнгэдэм
Эгээл сэнтэй тоонто байдаг.
Энхэ гоеор харагдадаг
Эжэл манай Хүхэ-Добо.
Хөөрхэн зохид баасагадаар
Хурса, дорюун хүбүүдээр
Холуур, дүтүүр суутайхан
Хүхюун манай Хүхэ – Добо.
Хүгшэн, залуу хамтаран
Хоолой ниилүүлэн дуулана,
Хүгжэм һайхан аялгань
Холо, саагуур сууряатана.
Арюун талаараа дүүрэн
Адуу малынь бэлшэнэ.
Абын нютаг суурхуулан
Ажаһууна Хүхэ- Добо.

Бадмацыренова Цырендолгор Бадмаевна

Бурядай сэдхэлдэ нангин газар

«Тоотойхон энэ наһандаа
Туһатай зондоо ябаарай.
Түрэнэн тоонто нютагаа
Түүрээжэ, магтажа ябаарай...»

Хүрһэтэ энэ дэлхэйдэ хүн боложо түрэнэн хүн бүхэн тооложо табиһан наһатай, төөлөжэ табиһан бэетэй гэжэ буряад арадаймнай хэр угһаа хэлсэжэ ябаһан сэсэн мэргэн үгэ байха. Бишье энэ дэлхэйдэ мүнделхэдөө, энхэргэн һайхан баабай эжынгээ табан үри хүүгэдэйнэ эрхэ бэрхэ ууган басаганиинь боложо, хабсагайн дундуур харьялан урдадаг Худан, эрьеэ эльбэн урдадаг Чисаана голнуудай эхин дээрэ, хэбэд номхон Хэжэнгын эгээл зүүн захата оршодог, улаахан нараа уладһаа урид угтадаг сэлгээхэн Загаһата тоонтодоо эгээ түрүүн хүлөө шоройдоһон хүм.

Минии балшар наһан эгээлэй юрын лэ буряад айлай урдахи зуун жэлэй 70-аад оной тэнгээр үнгэрһэн даа. Тиихэдэ минии эсэгэ республика соогоо сууда гараһан, үүлтэртэ нарин нооһото хонидые үдхэдэг «Загаһатын» племовцесовхоздо хонин ажалда хүдэлдэг байһан. Бага наһаяа һанахадам, хойгуураа хүбөөлэгдэһэн хада гүбээнүүдээрнай талха тарьян, шэниисэ, обеос гээшые ургуулжа мэдэдэг, трактор, машина, комбайнуудай абьян таһалгаряагүй түршэгэнэн байгша һэн. Угайдхадаа, бидэ МТМ-эйн хажууда буусатай, үбэл зунгүй, үдэр һүнигүй трактор машинын хүнхинөөн дулдажал байха.

Хонишон гэртэхинтэй байһандаа, би өөрыгөө ехэл жаргалтайда тооложо ябагша нэм. Тэрэ сагта гансал үхэр малай хойноһоо ябаһан гэр бүлэнэр үхибүүдэйнгээ хүсөөр хамаг ажалаа бултыень үрдеэд ябадаг нэн гэжэ мүнөө болоходо һанахаар байгша. Юундэб гэхэдэ, тэрэ сагта бидэ, ехэнхимнай улаан сурба үхибүүдтэй айлнууд соо өөдөө үндыжэ бодоһон байха. Һаалишадаймнай үхибүүд һургуулидаа ерэхэдээ, шэбхэ, шабаһанай үнэртэй, һургуулиингаа түрүүшын хэшээлдэ үглөөнэйнгөө үнээ һаалсаад, ерээд һуухал даа. Тиихэдэнь би ягаашье бэрхэ хонишоной басаган һэмбиб гэжэ өөрыгөө «барагуудай» тоодо орууланхай һуушаш.

Энхэргэн һайхан эжынгээ: «Сэрэндолгаар, бодо даа, хониндоо гарахаар болоо», - гэхэдэнь, (үглөөгүүр үргэһэн бүришые амтатай бологшо гүб даа), орон соогоо һуняагаад лэ, айлай ехээ мэдэржэ, бэлшэжэ садашаһан мориео хазаарлажа, эмээлдээ мордоод, хонидоо туужа гарадагаа мартадаггүйб.

Хони ямаадай маараан, үнээдэй мөөрөөн, хазаар ногтын ханхинаан, түбэрһэн тахын тарьяан, мори урилдаан, хонидоо хүршэ айлайнгаа хонидтой ниилүүлээн гэхэ мэтэ зуһалан дээрэхи ажабайдалые мартаха аалши? Үгы даа, наһан соошые мартагдахагүй.

Нангин тоонто газарһаа холодон ошоошые һаа, һаял мэтэ эдэ бүгэдэ намда эгээл дүтөөр мүнөөшые болотор сэдхэлым дулааханаар жэгнэдэг. Юундэшье, хэндэшье зоболтогүй бага балшар наһан, сэдхэлым хэзээдэшье дулаасуулдаг нангин газар.

Бадмацыренова Чимит-Ханда Санжиевна

Бадмацыренова Чимит-Ханда Санжиевна 1959 ондо Хэжэнгэ нюотагта түрэн. Хэжэнгынгээ дунда hургуули 1977 ондо дүүргээд, саашанхи ажабайдалай ажалайнгаа намтар Хэжэнгын совхоздо мал ажалаар эхилээ hэн. Чимит-Ханда Санжиевна сүлөө сагтаа шүлэг зохеодог. Бэлигтэй авторай гуурһан дороһоо уянгата найхан, шог зугаатай шүлэгүүд мүндэлдэг юм. Авторай шүлэгүүдэй түрүүшын суглуулбари «Сэдьхэлэй бодолнууд» 2020 ондо хэблэгдэн гараа.

Хүдөө талы сууряатуулан,
Хүхын дуугаар үнгэрдэг
Хүлгүү залуу наһам
Хүрөөд бусахаа яадаг юм.
Дээгүүр элин ниидэхээр
Дали жэгүүр ургуулдаг
Дуранай шэдитэ хүсэн
Дахяад эрьехээ яадаг юм.
Дуралһан гансахан амарагни
Дулааханаар намдаа нэнгээд,
Дура сэдьхэлым хүлгүүлээд
Дуратайб гэхээ яадаг юм.

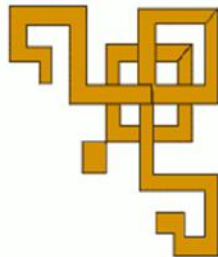
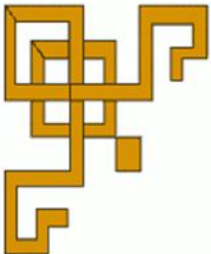
Дуунайм эхин

Дуулим таладаа гараад,
Дуугай аалихан гэшхэлхэдэм,
Дорьбон зүрхэм хүлгөөд,
Дуунайм мүрнүүд зэдэлдэг.
Аажам таладаа гараад,
Аалин намдуу алхалхадам,
Аадарай мүгэн дуһалнууд
Адхаран дээрэһэм сүршэдэг.

Үнгэтэ юртэмсын байдал

Үнгэтэ юртэмсын байдал
Үүрэй манан бэшэл даа.
Үнгэржэл ябаһан наһан
Үглөөнэй шүүдэр бэшэл даа.
Сохилжол байдаг зүрхэн
Шулуун хана бэшэл даа.
Хүлгэжэл байдаг сэдхэл
Хүһөө шулуун бэшэл даа.

Январийн хүйтэн бэшэшье хаа,
Яс гэмхэн даа газаамнай,
Хасарыш шэмхээд дааруулха,
Харахан халхин дуратайл ха.
Үрзэгэр бишихан борбилоохойн,
Унаяа ууха үдэр,
Үглөө мүнөө болоол ха,
Үүдэ үрхөөр пишагашалдана.
Хабарай тэнгэри,
Хагтай бугтай гээд,
Хүл гарым дааруулна,
Хүйтэн жабарһаа айгаад,
Тонтоогоол шабааһаа шэдэхэдээ,
Хүдэһэн бээлэйгээ баринаб даа.

Балданова Серафима Николаевна

Хүлисэл гуйхабди

Намжаахан зунай дуулим үдэшэ
Намдуухан гэшхэлнэм Байгалай эрьсээр.
Нэгэтэ бэшэ намайе гайхуулһан
Нулимса холжорон нюдэнһөөм унаба.
Элинсэг хулинсагһаа бидэндэ дамжаһан
Эрдэни далайемнай хэн эзэлхэнь бэ?
Эжы абанараймнай захижа үлөөһэн
Эндэхи баялигнай хэндэ хүртэхэнь бэ?
Алдажа мэдэнгүй түхэреэлһэн дайдыень
Амаралтын байшангаар бүрхөөхэ болоо хаа,
Ашата далайһаан хэзээшьеб нэгэтэ
Аргадан хүлисэл гуйжа болохобди.

Бодолнууд

Ажабайдалай үргэн харгыдаа
Амжалта туйлажа хүхихэш заримдаа.
Аргагүй баяртай үдэрнүүд байтараа
Аадартал нэрбэжэ харбахань харин даа.
Шэрүүхэн бодолнууд эрьен ниидэжэ,
Шэбэнэн ханаандаш шэнжээ хубилха.
Шүхэртэ хушагдаад шүүдэртэ нэбтэржэ,
Шүрэнүүд мэтээр хубарин хэлгэхэ.
Уйдхар гунигай шүүдэрэй мэхэдэ
Унаган мэтээр этигэнгүй мэдэрэе.
Уулын үндэр дабаа гаталха
Уран шубуундал далияа хэбие.
Сэдьхэлдээ аршаантай булаг хэргээжэ,
Сэсэг ургуулан ханаагаа тэгшэлээл.
Сансарын хүрдын эрьесэ дэмжэжэ
Сарюухан ханаатай хэшэгээ дэлгээл.

Дуран гэжэ мэдэрэл

Дуунууд олон зэдэлэнхэй
Дуран тухай мурнүүд соо.
Хүгжэм элдэб гүйсэдхэнхэй
Хонгео хүбшэргын суурян соо.

Шэдитэ шэрээр зураашад
Шэнжыень онсоор харуулхан.
Шэртэжэ олон хараашад
Шэмэг алтыень хануулхан.

Шэбэнээд гэнтэ зүрхэндэш
Шэбэнүүр бороодол шэнгэхэ.
Сэсэглээд гэнтэ сэдьхэлдэш
Сэнгүүхэн нарандал халбарха.

Далитай болоод дэгдэхээр,
Дүтын мүшэндэ дүтэлхөөр,
Халхинтай ниилээд эрьехээр,
Харьдагай үндэртэ зогсохоор.

«Эжы абаяа үгын дээжээр магтахалби...»

Түби дэлхэй дээр алхалан ябахандаа,
Түрэнэн эжыгээ һанан дурсахаб.
Замби дэлхэй дээр гэшхэлэн ябахандаа,
Зүлгыхан абаяа магтан дуулахаб.

Наранай элшэдэл нангин харасань
Наһанайм замые гэрэлтүүлэн ялалзаа.
Сэлмэг тэнгэридэл сагаан һанааниинь
Сээжэ зүрхыем дулаасуулан ялараа.
Саһа бороогой тохеолдон ушараа һаа,
Сэнтэйхэн үгөөрөө харгыем залаарайт.
Хура бороогой адхаран хүрмэлдөө һаа,
Хамгаалан үреэлээр замыень аршалаарайт.

Арьюухан наһандаа амрагаа ушарбал,
Аба эжынгээ нангин жэшээгээр
Абари зангаа ажаглан залажа,
Айл бүлэдоо этигэн хандахаб.

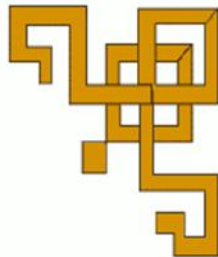
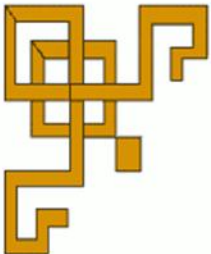
Үелхэ наһандаа урихан хандасыет
Үри хүүгэдтээ дамжуулан үзүүлхэб.
Элинсэг хулинсагһаа үгэлһэн заабариет
Энхэргэн үридтөө ойлгуулан һургахаб.

Эжы минии – эльгэ зүрхэм,
Аба минии – алтан нүхэр,
Эжы минии – абьяас дүүрэн,
Аба минии – мүнгэн шүхэр.

Бальжинимаев Бадма Баирович

Этигэлэй хамбадаа магтаал үргэнэб
Сэмүүн сагай суурян соо төөрихэгүй,
Саг шүүрэн туһалха арга олоһон,
Буддын шажанай ехэ санаартан болон
Буряад орондо ерэжэ мүндэлһэн
Этигэлэй хамбадаа һунажа мүргэнэб.
Эхын умайһаа унаха үедөө
Эрдэмэй эрдэнээр бодолоо арюудхажа,
Альбан дашууралда абтахагүй зоригтой
Анхан сагай һургаал заяаһан,
Ашата Хамбынгаа үльмыдэ мүргэнэб.
Орон нютагайнгаа баялигай дээжэһээ,
Олон түрэлэй ногоо намааһаа эм найруулжа,
Аршаан булагуудайнгаа туһыень элирүүлжэ,
Арад зоноо элдэб үбшэнһөө һэргылһэн
Арюун һанаата Хамба ламадаа мүргэнэб.
«Ум маа гуру шаса дара димам суухаа» -
Үдэр бүри Этигэлэй Хамбадаа зальбарнаб,
Нүгэл хилэнсэг, дайн дажар энэ түбидэ
Нэгэтэшье бү үзэгдэг, аза жаргал мандаг,
Агуу багшадаа мүргэнэбди, һүгэдэнэбди.

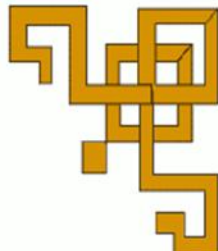
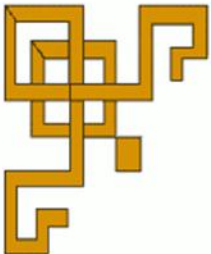

Будаадын шажанай нюуса тарни шудалжа,
Бэеын мүнхые шухалжа абaһан,
Боди сэдхэлэй үндэһэ арадтаа хүргэһэн,
Буряд – монголшуудай даган баясаха
Дээдын түрэлтэ хамбадаа зальбарнаб.
Бурханай шухаг һургаалые дэлгэжэ,
Бүгэдэ зондоо ухаанай ошо бадарааһан,
Этигэл, найдалай үрэхэ тариһан,
Нигүүлэсхы сэдхэлтэ манай идам,
Этигэлэй хамбадаа доро дохин мүргэнэб.
Ерээдүй сагай амитан зондоо
Бадарагша зулаар замыень гэрэлтүүлһэн,
Байгаа дэлхэйн нюуса оньһыень таажа,
Бүгэдын болбосоролой эхиие табиһан,
Этигэлэй хамбадаа магтаал үргэнэб!

Тандаа багша, тандаа.

Ум мани бадмай хум
Ум дари дудари дүри сууха.
Нажарай эхин нарада,
Налгай маанад налирһаар,
Шадал хүсэлөө харуулха,
Шархирса шууян тандаа,
Доро дохин байгша һәмди
Тандаа, багша, тандаа.
Хоер жэлэй хугасаа соо,
Хоер дахин бэрхэнүүд боложо,
Хоер жэлэй һуудал соо,
Хоер дахин шадамарнууд
боложо
Тандаа багша, тандаа.
Абдарайнгаа ехэ хэшэг,
Аха баян дайдынгаа шэмэг,
Аза талаанайнгаа шэди
Тандаа багша, тандаа
Мүргэл болгон барижа байнабди
Тандаа багша, тандаа.
Бурханай орон дайдатай,
Буян хэшэг баянтай,
Бэрхэ шабинарай буудалтай,
Багшын нэгэ найдалтай
Тандаа багша, тандаа
Доро дохин байнам
Тандаа багша, тандаа.

Хүнэй түрэжэ гараха,
Холые ехэ табилга.
Хүнэй мүндэлжэ гараха,
Дээдэ түбиин табилга.
Ум мани бадмай хум,
Ум дари дудари суха.
Иимэ ехэ хуби заяатай,
Иимэ ехэ түрэл табилантай,
Иимэ ехэ харгы замтай,
Иимэ ехэ жаргалтай
Олоной шэнээн баяртай
Тандаа багша, тандаа,
Баяртайб үнэн зүрхэнһөөнь
Тандаа багша, тандаа.
Хуби заяагаа элирүүлхэмнай –
Тандаа!
Хүсэл бодолоо хүгжөөхэмнай-
Тандаа!
Талаан бэлигээ харуулхамнай –
Тандаа!
Түрэл ороноо магтахамнай –
Тандаа!
Тандаа багша, танда,
Тандаа багша, танда.
Ум мани бадмай хум
Ум дари дудари суха.

Борохитова Баярма Цыденовна

Элинсэгүүдэймнай заяан

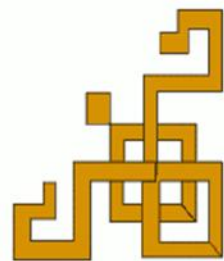
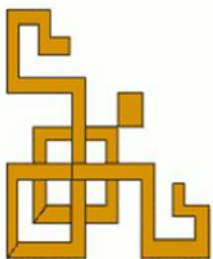
Сэнхир дайдын хаяагүй альган дээрэ
Саһа бороодо үрюулһэн һэеы гэрэйнгээ хаяада
элинсэгүүдни хулинсагуудни
Амгалан нойрсохоо бусаһан шаргал нараая
Алтан хүнжэлдэнь харасаараа
Хүргэн, яаралгүйгөөр
Хуушарһан гаһаяа хүхэльбэ
Утаагаар бааюулна.
Дэлхэйн захые дамжаһан
Хурса харасаарнь
Алдагдаад үлэнэгүйл даа
Үринэрэйнь хуби заяан.
Дуугайханаар хэлэгдэһэн
Үгэнүүдынь алтан мэтэ
Агууехэ сагай гүйдэлые
Гэсэрэй һэлмэдэл
Хаха сабшан, уулануудтаа,
Мүрэнүүдтээ торонгүй
Холын үринэрыень сахиха
Заншалаар тодорно.

Хүнэй наһан

Хэн мэтэ, нэгэн мэтэ
Хүнэй нэрэ энэ дэлхэйдэ
Абьяас габшагай мүндэлөөд
Алтан тооһоор хиидхэгдээ.
Хүнэй наһан мүнхэ бэшэ,
Гэнтэ носоһон мүшэн мэтэ –
Гунан дэлхэйн табисуурта
Хүрэн ерээд ошожол байха.
Бурханай хүсэл ондоо болохогүй,
Хүн тэрэниие хэлгэхэ шадалгүй.
Бидэндэ хүрөөд үлэһэн хуби-
Хүрьһэтэ дэлхэйн таһаршагүй үри.

Буряад дайдамни

Аглаг номин тэнгэри доро
Арьяа Баалын тулга болохо
Арбан сагаан буян дэлгэһэн
Агуу хатан – Буряад дайдамни.
Хорбоо тооһон юртэмсын дунда
Хүдэр баатар Гэсэрэй буудал,
Хүндын ехэ Чингисхаанай түшэг

–

Хүсэ шадал – Буряад дайдамни.
Наран сэсэг замбида ганса
Намаа һайхан ногоо ургуулһан
Алан гуа эжын юрөөлтэ
Алтан заяа – Буряад дайдамни.
Холын холо сагуудай хүрдэ
Хуушан шэнын эхи табинхай.
Уртын дуунай аялга дуурян,
Уужам налгай Буряад дайдамни
Ум амгалан оршохонь болтогой!

Түрэл тоонтоео эрьен ошохо хүсэлтэйб

Тоонтын эхин мартагдахагүй гэдэг,
Түрэл шарайгаараа зангаад лэ байха юм.
Замайм эхин болоһон түрүүшын зүргэ
Түрэхэн нютагһаам узуураа татанхай.
Түрэл тоонтынгоо сэнхир агаарта
Сэдьхэлни шадалаа һэргээхэ гэлэй.
Тоһон уняар хотын шууяанда
Сэлмэг һаруул нараншьегүй гэнэл.
Номгон даруу Худанай эрьедэ
Хүнгэн солбон долгинуудые
Харасынгаа хурсаар эльбэн үдэшөөд
Номин огторгойдо сэдьхэлээрээ хүрэдэгби.
Улзытын хойморой хабтагай шулуунууд
Үлгэдэн угтадаг үншэрһэн бодолнуудыем
Эгээл үндэрһөөнь аһан доошоо харахадаа
Эгүүрийн оройдо сэдьхэлээрээ ошодогби.
Сэлгээ тоонтымни шаргал ногоон дайдада
Үнгийн сэсэгүүд гансаардалгын минии гунигые
Сэлмэг агаараар тараан угтан абахадань
Сэдьхэлни хүсэ шадалаа шэнээр һэргээдэг.

Минии Буряад

Саһан малгай тойробшо уулата -
Үлгы минии Буряад.
Сэгээн номин Байгал далайта-
Үлзы минии Буряад.
Дуулим налгай захагүй хизаарта-
Найжа минии Буряад.
Даамай зулгы аянга сэсэгтэ-
Залаа минии Буряад.
Эрид холын түүхэ домогто-
Түрэл минии Буряад.
Чингис хаанай омог сэрэгтэ –
Хүдэр минии Буряад.
Тураахин Баданай хүсэ һэлмэ –
зориг минии Буряад.
Эжы абын буян хэшэгтэ –
Наһан минии Буряад.
Алас холын заяа татаһан –
ерээдүйн минии Буряад.
Арад зоной жаргал болоһон –
абьяас минии Буряад.
Мүшэдэй гэрэлээр толорһон –
һайхан минии Буряад.
Юртэмсын шэмэгээр заларһан –
һаруул минии Буряад.

Борохитова Лайжа–Ханда Жимбеевна

Дайнай ара талада хүдэлхэн эжынэртэ

Дүшөөд оной шэрүүхэн жэлнүүдые
Дабан гараһан манай эжынэрэй
Ажалай шангыє диилэн хүдэлхэн
Алдар солонь мартагдашагүй.
Юу хээгүйб даа, хөөрхы эжынэрнай
Юрэдөөл, хөөрөөнь шагнахада хэсүү юм,
Газарай хүрһэшье мореор элдүүрилжэ,
Гамнаагүй хүсээ Илалтын түлөө.
Жэлэй дүрбэн сагай нэлгэлдээн соо
Жэншэдгүй хүдэлхэн эжынэрнай
Баатар хүбүүдэйнгээ хойноһоо сэдхэлээ
Хэды хүдэлгөөб эхын зүрхэн.
Харанхыһаа харанхы болотор хүдэлжэ,
Хэһэн ажалаа дүүргэн ерэхэдээ,
Харанхы бүрүүлхэн гэрэл доро
Хүбүүдтээ бэшэгээ бэшэдэг байгаа.
Хэды хүндэ һара жэлнүүд,
Хэды ута хүнинуудые үнгэргэн,
Эхын зүрхэн яншан сохибош
Энхэ мэндэ ерэхыень хулеэн.
Байлдаанда унаһан баатар хүбүүдэйнгээ
Бусажа ерээгүй эсэгэнэрэйнгээ габьяа
Хэтэ мүнхэдэнь мүнхэлэн бидэнэр
Магтан бэшээл алтан үзэгүүдээр.
Сэнхир хүхэ огторгойдо хододоо
Алтан наран туяагаа сасажа,
Дарийн муухай утаае харангүй,
Далижан жаргалтай ябаг хүбүүднай.

Түрэл хургуули

Түрэхэн нютагым гоёон
Түрэл хургуулим харагдана.
Наадажа, хуража үнгэрэн
Наһанайм үдэрнүүд ханагдана.
Наран тээшээ налайжа,
Олон үргэн сонхонууд
Нээрээ хэлэндэл энеэжэ,
Омог дорюун тононууд.
Үүдээ сэлин хургуулимнай
Хэзээш манаа угтадаг даа.
Үхибүүдэй дүүргээд ябахата
Хэды нугшараад абадаг даа.
Түрэл дүтэ хургуулимнай
Түрэхэн гэртэл адли байдаг.
ханаагаа зобон багшанарнай
ханаандамнай орон ханагдаад
байдаг.

Нютагни

Худан голой эрьедэ,
Хэшэгэй харгын эхиндэ
Омогорхон манаа үргэнхэй
Ородой – Адаг нютагнай.
Ошото найхан Ородойм – Адаг
Обоо, субарга харуултай.
Хүрһэтэ нютаг Доодо – Худам
Худанай ламын магтаалтай.
Үндыжэ ургаһан нютагни
Үлзытэй амгалан гэлсэдэг.
Бултанаал хүндэлдэг зангымни
Буянтайл ябаха гэлсэдэг.
Эршэ хүсыем зангяагша
Энхэ таладаа үлзытэйб.
Энэ наһыем заяагша
Эхэ нютагтаа жаргалтайб.

Буряад хэлэн

Уян нугархай, найхан
Угайнгаа хэлые мэдэхэгүй хаа,
юунэй түлөө хүнүүд
Юртэмсэдэ түрэжэ зобоход?
Ууган буряад арадайм
Урдаа хараха хэлэн.
Олон уран зохоолшод
Омогорхон бэшэнэ олоороо.
Түрэл буряад хэлэмнай
Түригдэн алдана заримдаа.
Түбшэн налгай хэлээ
Түрэл арадни дэмжэдэг най!
Дээдын эмхи зургаанда
Дарганар дэмы хунгагдаагүй,
Эб нэгээрээ хэлсэжэ,
Дэбжүүлээл түрэл хэлэээ!!!

Амаршалга

Шалсаана Буурал баабайтай,
Айраг хатан эжытэй,
Ургы сэсэг хибэстэй,
Урдын жэнхэни соелтой
Доодо – Худан нютагайнгаа
Альгам найхан хойморто
Амаршалнабди Та олоноо
Амар сайн!
Буряад зонойнгоо еһо заншалаар
Баяртай сэдхэлээр мийэрэн
угтаад,
Алда хэмжээнэй арюун хадагаар
Альган дээрээ дэлгэн угтанабди.
Амар сайн!

Үбэлэй шэнжэ

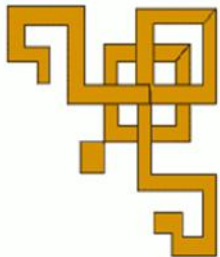
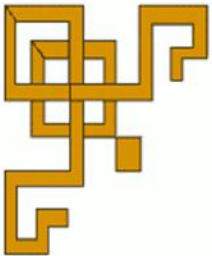
Хангай дайдамнай танигдашагүйлши,
Хүйтэн шуургата үбгэн жабарнай
Ялалзан байгаа сагаан саһаар
Ямар һайханаар гоеогооб шамай.
Саһаар толотоһон байгаалимнай
Наранай элшэдэ мүнгэн мэтээр
Нэмжыгээд байхадаа ехэ һайхан-
Сагаан сэдхэлэй алтан дуһал.
Үбэлэй хүйтэн үдэрэй шэнжээр
Үзэсхэлэн һайханаар хүнэй сэдхэлдэ
Эгээл дулаан мэдэрэл түрүүлэн,
Энхэ тайбанай жаргал бэлэглэнэш.
Тэнгэрийн гоеолто – мүшэд шэнгээр
Хангай дайдыемнай шэмэглэһэн саһан
Түүрээн дуулаһан үльгэр домогой
Хуушаршагүй мүнхэ аялга мэтэ.

Будожапова Нина Цырендоржиевна

Дуулим намжаа нютагни,
Дуулан дурдан байналби.
Дорюун омог зурхэнhөө
Дурлан магтан байналби...
Нангин шүтөөн – субаргамнай
Ая гангаар анхилһан
Аглаг добуунай оройдо
Арьяа баалын маанитай,
Үндэр сагаан Субарга.
Олон бурхад Субаргадамнай
Онсо наряар тахяатай.
Этигэл дүүрэн ябагуулжа
Наманшалан мүргэмэй.
Ум маани бадмэ хум.
Оюун бэлигэй дээжые
Нюуса тарни, мэгзэмээ
Үргэн тэбхэр сээжэдээ
Үршөөл болгон тэбэринхэй.
Еши Лодой Римбүүшэ,
Ехэ зиндаата ламанарай
Аригуун номой арамнайтай
Ендум шодон нэрэтэй.
Ум маани бадмэ хум.

Булта зоной мургэхэ
Бүгэдын манай бүтээл лээ.
Нима ламахайн дурасхаал
Нангин сэбэр шүтөөн лэ.
Сэмүүн сагай үедэ
Субаргадаа мургэмэй.
Саглашагүй ехэ буянай
Цог олохоной болтогой.
Ум маани бадмэ хум.
һаруул добуунай оройдо
һолонго татан толорхол.
Мааниин зургаан үзэгһөө
Мүнгэн туяа сасархал.
Эхэ зургаан зүйл
Хамаг амитанда
Энэрэл хайра хэшээхэл.
Үлзы хотог арьбадхан
Адистидлан соерхо.
Ум маани бадмэ хум.

Түрэл нютагаймнай түшэгүүд

Үбгэн баабай Тудхалта
Улад зоноо эбэгээжэ,
Буян хэшэг үршөөдэг,
Үлзы хотог оршуулдаг.
Ум маани бадмээ хум.
«Хүхэ шулуун» элшээрээ
Хүдөө тала хүгжөөдэг.
Табан хушуун малнуудаа
Тобир таргаар тэжээдэг.
Шажанай арюун шүтөөнтэй
Шулуута үндэр хадамнай.
Амгалан байдалаа сахиха
Агуу найхан заяатай.
Ум маани бадмээ хум.
Баатар уула багжагар
Булад хуягаа хэдэрэнхэй.
Хорото дайсаднаа аршалхаа
Хэзээдэ бэлэн зогсонхой.
Үндэр Буурал манатаад,
Үльгэр домогой орон юм.
Далай нюуса баялигтай
Далан үнгын жэмэстэй.
Ум маани бадмээ хум.

Худан голни

Номинхон уһаяа
Номгохон Худамни
Ногоонхон эрьедээ
Нэнгүүлэн улгыдөө.
Үглөөнэй наранай
Улаанхан элшэдэ
Урасхал долгиниинь
Алтаран миралзаа.
Сэбэрхэн хуһадынь
Сэсэглэн һалбараад,
Дангина басагадтал
Дуулалдан еохорлоо.
Ундаяа харяаһан
Уняарта таламнай
Эрөөнхэн хибэсээ
Үнгэлэн дэлгээгээ.
Арадтаа туһатай
Аршаанхан голнай
Амгалан байдалаа
Арюудхан мүнхэлөө.

Нангин үршөөлтэй Хэжэнгэмнай

Огторгойн олон мүшэднөө
Онсо ялагарынь шэлэнхэй.
Нарата юртэмсын бурхадай
Нангин үршөөлтэй Хэжэнгэмнай
Дабталга:

Хэжэнгэмнай –
Баян дэлгэр нютагнай,
Хэжэнгэмнай хэзээдэшье
магтаалтай.

Джарун – Хашорай субаргаһаа
Залиршагүй заяатай,
Эрхи нэрээ мүнхэлэнхэй
Улад зонтой Хэжэнгэмнай.

Дабталга
Шалсаана буурал баабайнгаа
Халуухан энхэрэлээр жарганхай,
Үрэжэлтэй, хэшэгтэй, буянтай
Үргэн замтай Хэжэнгэмнай.

Зальбарнаб

Хүрһэтэ эльгэн тоонтынгоо
Хүринхэн шоройдонь умбажа,
Элшэ хүсэнэйнь үргэмжөөр,
Хүн болоһон заяатайдаа
Абарагша заяашадаа зальбарнаб.

Ум маани бадмэ хум (3 дахин)

Ибии хөөрхэй байхадам,
Үдэр хүни хайрлангүй
Үнжэгэн хүөөрөө тэнжээжэ,
Энэ бэеым олгуулһан
Дара Эхэдээ зальбарнаб.

Ум маани бадмэ хум (3 дахин)

Далайн долгито замдамни
Даллага, хэшэг үршөөһэн,
Үдэхэ, ургаха жаргалдам
Үүрэй толо мандуулһан
Арьяа Бааладаа зальбарнаб.
Арьяа Баала ум маани бадмэ хум!
(3 дахин)

Сэсэгүүд ёохорлоо

Сэлгээхэн таладаа
Сэсэгүүд ёохорлоо.
Улаахан, ягаахан
Хүхэхэн, шарахан
Эрээхэн маряахан
Үнжэгэн сэсэгүүд.
Байгаали ирагуу
Хүгжэмөө дэлгээгээ.
Жэмбүүрэй аялгаар
Жэргэмэл жэнгирээ.
Буряадхан аялгаа
Булжамуур зэдэлүүлээ.
Наһандаа хүхюутэй,
нарандаа баяртай
найхан сэсэгүүд
һалбараа, һалбараа
Найгалзаа, нахилзаа,
Намтаяа хатараа.

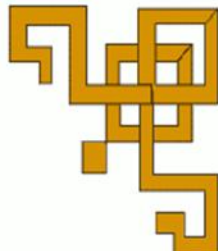
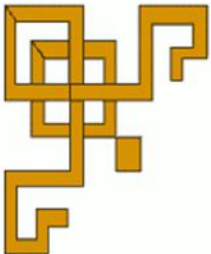

Гунзынов Улзыто Дамбиевич

Джарун Хашорой субаргада магтаал
Балбын ороной бүмбэтэй
Джарун Хашорой субарга
Буряад найхан орондо
Буддын шажаниие дэлгэрүүлнэ!
Нигүүлэсхы сэдхэлэй дүлөөрөө
Нүгэлэй бузарһаа аршална.

Хэбэд номхон Хэжэнгэдэ
Джарун Хашорой субарга
Холоһоо харагдан толоржо,
Хүнүүдэй зүрхэ баясуулна!
Буянта гэрэл сасараажа,
Боди сэдхэл түрүүлнэ.

Хаанашье холо ябахаданай
Джарун Хашорой субарга
Хододоо зүрхэ сэдхэлдэмнай
һанагдан маанадые уяруулна!
Урма зориг түрүүлжэ,
Ухаан бодолыемнай номгоруулна!

Бурхан Багшын адистай
Джарун Хашорой субарга
Боди гэрэл бадараажа
Буряад арадые хамгаална!
Аюул үбшэнһөө зайлуулжа,
Амгалан байдал тогтооно!

Буряад найхан ороние
Джарун Хашорой субарга
Бата бэхеэр халхалжа
Бүгэдэ дайсаднаа абарна!
Эди шэдиингээ хүсөөрөө
Эб найрамдал тогтооно!

Бэлигэй далай шэнгээһэн
Джарун Хашорой субарга
Бурхан Багшын шажанай
Баялиг гүүлэжэ суурханхай!
Дэлхэйн бүгэдэ хүзэгтэнэй
Даяанай газар болонхой!

Түрэл найхан Хэжэнгын
Джарун Хашорой субарга!
Түмэн зондоо туһалжа
Туяа татан яларна!
Боди сэдхэл түрүүлжэ,
Буян хэшэг асарна!

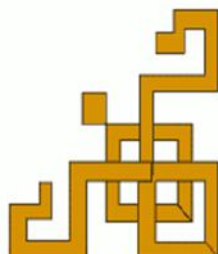
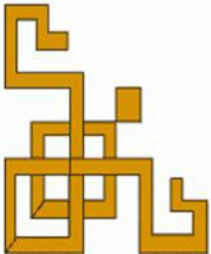

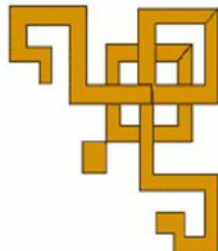
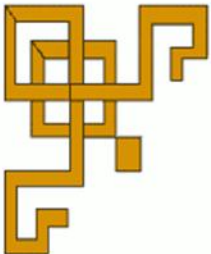
Түрэлхи хэлээс хэргээе!

Иимэ үсөөхэн болошоод,
Хэлээс мартажа байхадаа,
"Энэ тэрэ"- гэлдэнгүй,
Элдэб хёморолдоо үүдхэнгүй,
Байһан юумээрээ баясажа,
Байял даа, Буряад-Монголшууд!

«Хори, сонгоол» гэлсэнгүй,
Хэлээс хэргээжэ, үргэе!
Хоорондоо ородоор
шашалдангүй,
Хөөрэлдээл даа буряадаараа!

Хоёршье үгэ буряадаараа,
Холбожо, хэлэжэ, шадахагүй аад,
"Хуушан монголдоо ороё!"-гэжэ
Хашхаралдана заримашуул
ородоор...
Шагнаад тэдэ "патриодуудые"
Шэнээгээ таһаран, гомдоноб...

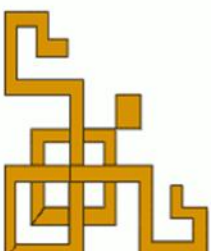
Ямар хэлэн дээрэ бэшэхэбтэ-
Ярижа буряадаар шадахагүй аад?!!!
Ородоор бэшэдэг болохо гүт,
Урданай монгол бэшэгээрээ?

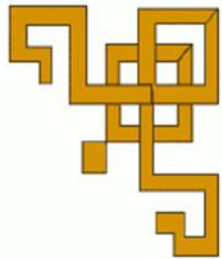
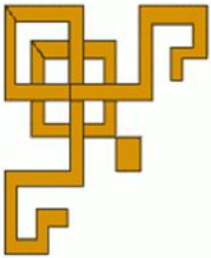
Хүндэтэ нүхэдүүд! Өөдэрхэлдэнгүй,
Сэсэ һунаажа, шашалдангүй,
Сэбэр Буряад хэлэн дээрээ
Хөөрэлдэжэ мүнөө һураял даа!

“Сонгоол, Худари”- гэлсэнгүй,
“Сартуул, Хонгоодор”- гэлсэнгүй,
Эхэ эсэгынгээ һургаһан
Эгээл һайхан хэлэн дээрээ
Эбтэйгээр хөөрэлдэдэг болоёл даа!

Нютаг бүхэнэй ярилдаан,
Нэгэ жаа онсотой байдаг юм...
Энээнһээ боложо заримашуул
Хёморолдоо юундэ үүдхэнэб?

Үсөөхэн болоһон Буряадууда,
Үнэхөөрөө, хосороохоёо шиидээгтэ?!!!
Үхэжэ байһан хэлээ,
Унагаагаад, юундэ үдхэлнэбтэ?

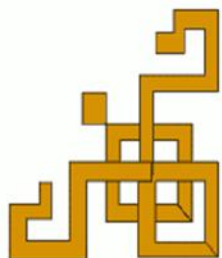
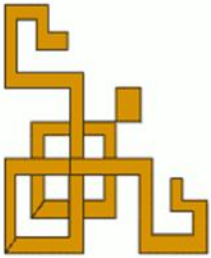

Хэрэлдээ-хёморолдооной хутагаар
Хэршэжэ, юундэ отолнобта?
Хэдышые, таанад дайсадууд,
Хэлэээ хосороохоёо оролдоходотнай,
Хамгаалжа бидэ абархабди!

Түрэлхи найхан хэлэээ,
Дэмжэн, бултадаа хэргээхэбди!
Хоро-шараа бусалжа,
Хооһоор хэрэлдээ үүдхэнгүй,
Хүбүүд басагадаа Буряадаар
Хөөрэлдүүлжэ түрүүн хургая!

Тиигэһээр байтараа, хэлэмнай
Дээшээ үндын хэргэхэ!
Бүхы манай араднай
Бултадаа түрэлхи хэлээрээ
Хөөрэлдэн, дуугаа дуулалдан,
Хэтэ мүнхэдөө эбтэйгээр,
Хатуу түүхын харгыгаар,
Хайран хэлэээ абаржа,
Үри надаһандаа дамжуулан,
Урагшаа зоригтой дабшаха!
Урагшаа, Буряадууд!
Буряад хэлэмнай хэргэхэ болтогой!
Буряад Уласнай мандаха болтогой!

Дамбаева Бэлигма Аюшеевна

Эсэгийн хүбүүн

Хүлгөөтэй дэлхэйн богоһые
Хүлөөрөө алхажа орохон гэн,
Эхын дулаан умайһаа
Эрхэ нялха гараба.
Хорбоо энэ юртэмсын
Хүрьһэтэ газар шоройдон,
Хүн бэеэ мэдүүлжэ,
Хүбүүн үри мүндэлбэ.
Арсын хангалаар анхилагша
Абынгаа заяаһан нютагта
Алтаар туяарһан нарые
Анха түрүүн обёорбо.
Эсэгийн ехэ омогорхол болон,
Эхын хүдэр тулга гэгдэн,
Хэзээб нэгэтэ үндыжэ,
Хүлэгэй дээжые унахал байха.
Эрын хэдэн дабаае
Эршэтэй зоримгой гаталхал.
Эмээлтэ, хазаарты багтааха
Эсэгийн хүбүүн гүүлэхэл.

Хабар ерээ

Хабар абгай айлшалан ерээ,
Хамаг байгаали нойrhoo нэpээ.
Хабарай ольhon яаран ерээ,
Хамагай түрүүн нэбшээн нэpьeэ.
Дулаахан хаһа зорин ерээ,
Дуулим таланууд сэсэглээ.
Дуранай охин дуүүрэн ерээд,
Дууша зоной зосоо нэргээ.
Урихан хабар миһэлзэн эpьeэд,
Ургын дэльбэнүүд сэнхиигээ,
Уһа голнууд урасхалаа эхилээд,
Уужам нютагыем шэмэглээ.

Ургы сэсэгээр бүрхөөгдэһэн,
Уудам тала дайдадаа
Урин хабарай эхиндэ
Ушарааб гансахан шамтайгаа.
Дабталга:
Хабарай эхин ургыһаа,
Дуранай эхин инагһаа.
Тэрэнгийн үнэрөөр анхилһан,
Тоонто шиниингээ нютагта
Тэрэ хабарай эхиндэ
Тиихэдэ золгооб шамтайгаа.
Дуранайм дундаршагүй охин-
Мүнхын удхата мэдэрэл.
Залирангүй бадаран халбархынь
Заяанай харгыда бэдэрэл.

Наһанай жаргал

Түби дэлхэйн энгэр дээрэ
Түбхинэн һууха – жаргал гээ.
Түшэг найдалтай нүхэртэй
Ушаржа золгохо - зол гээ.
Дабталга
Ханилһан гансам, шамтайгаа
Зугаатай зохид һуухалди.
Наһанайм нүхэр, шамтайгаа
Буянтайхан һуухалди.

Алтан дэлхэйн альган дээрэ
Ажана тэнюун һуухал гээ.
Арадаа найдалтай нүхэртэй
Аза талаантай һуухал гээ.
Үри хүүгэдээ үргэжэ,
Үнэр баян һуухал гээ.
Энэ наһандаа жаргажа,
Эрхим хүндэтэй ябахал гээ.

Дуранай шэмэг

Булагай арюун уһандал
Бурьялһан һайхан дурамни.

Сэсэгэй үнгын дэльбэдэл

Сэбэр нангин дурамни.

Дабталга:

Дууланаб шамайгаа, гансахамни.

Дурланаб шамдаа, инагхамни.

Тунгалаг сэбэр агаартал

Тунан гиинэ дурамни.

Тэнгэрийн хурса одондол

Туяа татаа дурамни.

Харанхы хүнийн гэрэлши,

Хамагһаа һайхан дурамни.

Энэ һаһыем шэмэглээш,

Эхин түрүүшын дурамни!

Данзанова Клара Дашидондоковна

Сагаан нараар, Сагаалганаар!

Улзытэ – түрэнэн тоонто нютагни
Булта бишэн жэлээ угтажа,
Үндэр Сагаан Буурал баабай
Угтаад, үдэшэн байха.
Улзытэ Буурал баабай
Улзы хотог оршуулха,
Мэхэгүй мал ажалтай
Мэдээжэ эрдэмтэдэй нютагта
Жэлһээ жэлдэ залуушуул
Эрдэмэй захые дабажа,
Бүхэ барилдаашад,
Уян нугархай басагад, хүбүүд
Үдэр бүри үдэжэ,
нара бүри һалбаран
жэл бүри жаргал эдлэгты.
Үбгэд хүгшэдөө баясуулжа,
Золтой жаргалтай
Жэгдэхэн алхалхатнай болтогой!

Хүндэтэ нютагаархидаа амаршалнаб

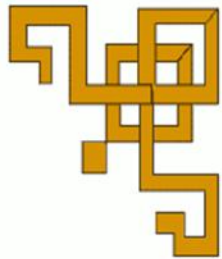
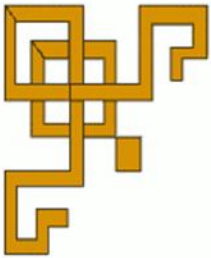
Хонин жэлнай хойшолонгүй
Хүхюу наадаар үдэшэжэ,
Бишэн жэлэй баяр, хэшэг, бэлиг
асархыень
Бултандатнай ерэжэ наһа нэмэхэндэнь.
Буряад жэнхэни хубсаһаа үмдэн,
Тойроод шодон субарганууд
Буддын шажаниие дэлгэрүүлхэн
Дээдэ зиндаата ламхайнараа золгоел.
Дайнай дүлэ үзэнгүй,
Залуу зомнай заршамтай,
Наһатайшуулнай үри хүүгэдтээ
хайхан үреэл тогтоон,
Сагаахан сэдхэлхээ маани татажа,
Жаргалтай, хүндэтэй нуухань болтогой!

Үлзытэмни

Нютагай 75 жэлэй ойн баярта
зорюулжа бэшэһэн шүлэг

Үргэн тэнюун Үлзытэмни
Үбгэд, хүгшэдэйнгөө үреэлдэ
Үдэр бүри шахуу хүртэн
Үлзы хэшэгээр дүүрэн байнаш.
Үлзытэ Буурал баабайгаа,
Үндэр Сагаан, Баян хара
Үрэжэлтэ ехэ обоонуудаа
Үни сагнаа зүбөөр тахинат.
Үндэр зиндаата ламанар
Үргэл мүргэлөөрөө даллан,
Эрдэм бэлигэй эхиие,
Баян бардамые үршөөнэл.
Аадар борооо дуудан,
Тала дайдыемнай һэргээнэл.
табан хушуу малыемнай
Тобир тарган болгонол.
Хайрата аба эжынэрээ
Хадагаар даллан хүндэлжэ,
Эрдэм бэлигээрээ баясуулан
Эршэтэй зориг түрүүлнэт.
Хии моринтнай дэгдэн,
Хизааргүй холые дабуулаг.
Хүхэ номин тэнгэриһээ
Хэшэг бэлэгтэ хүртэгты.

Хүрһэтэ алтан дайдая
Хүндэлжэ, үргэжэ нурагты,
Хүн түрэлтэн хадаа
Хүлисэл гуйжа ябагты.
Гал гуламтаяа тахижа,
Сахюуса бурхадтаа хүзэглэгты.
набаар дүүрэн айраг бүрижэ,
Тудхуураар дүүрэн сагаатай,
Түйсөөр дүүрэн тоһотой,
Үхэгөөр дүүрэн айрһатай,
Өөдөө гараһандаа омогорхон,
Бүдэрһэндэ туһалан,
Үдэр бүри үндыжэ,
нара бүри һалбаржа,
Жэл бүри жаргажа,
Нютаг нугаяа холо ойгуур
суурхуулан,
Үри хүүгэдээр үнэржэжэ,
Аба, эжынэрээ хүндэлэн,
Эрдэмэй захые дабажа,
Буянтай бурхантай нуухатнай
болтогой!

Ом маани бадмеэ хум!

Агууехэ Илалтын 73 жэлэй найндэртэ
зорюулхан шүлэг

Бүмбэрсэг дэлхэйемнай
Хархис дайсан бүһэлэн абажа,
Үлэһэн үншэн үхибүүд,
Инаг гансаяа хүлэһэн бэрээд, басагад
Найдалаа алдангүй хүлэжэ,
Уһанайшые модондо хүдэлжэ,
Тракторааршые талха таряагаа ургуулан
жаахан үхибүүд хоолос уяжа,
Зариманиинь бүхы наһанайнгаа үбшэ оложо аялаа.
Ургажа ябаһан үри хүүгэднай
Ухаангүй хүндэлэн эбтэй эетэй ябаг лэ.
Нэгэшые хүн үбшэ зоболон, уйдхар гашуудалгүй
Үншэн үри хүүгэдые үргэн абажа,
Өөрын шэнги һанажа,
Буян арьбадхажа байг лэ!
Харин нютагаархидтаа элүүр энхые хүсэн,
Ута наһатай, удаан жаргалтай,
Элүүр энхэ, солбон солгеон
Үри хүүгэдтээ түшэлгэ болон,
Маани мэгзэмээ уншажа,
Дээдын сахюусадтаа сэржэмээ үргэжэ,
Иимэ юумэ үхибүүднай
дахяад бү үзэһэй гэжэ зальбаран һууял даа.
Ом маани бадмэ хум!

Дарибазарон Энхэ Чимитович

Залуу наһан

Аялгын найхан орондо
Аятай байна даа сэдхэлдэм,
Арьюухан сэбэрхэн басаганда
Амраглан байнам нааданда.

Дуранай хүсэ мэдэрнэм,
Дуунай шэди бэдэрнэм,
Дунхан сагаан сэдхэлыш
Дууһыень сэгнэнэм, ойлгыш.

Залуу наһанайм охиндо
Зулгы дуран мүндэлнэл,
Зүлгэ ногоон талада
Зүрхэнэй дуунууд зэдэлнэл.

Үргэн дэлхэйн дуулимда
Үүрэй толон сасарна,
Үлир мойһоор анхилһан
Үнжэгэн дурамнай хэргэнэ.

Эжымни

Эжымни,

Гансахан минии эжымни...

Эсэгын гэрһээ хэдыш холо байгааш наа,

Танай дуран сэрэгэйм албанай хүшэртэ,

Хүсэ шадал, зориг найдал оруулдаг,

Бүрхэг тэнгэри сэлмэг сэнхир болгодог.

Эхын дуран...

Энээнһээ хүсэтэй мээхэй дуран байхагүй.

Сагайнгаа ерэхэдэ дальбараа бээ зэһэдэг,

Сэнхир тэнгэри дуудан –дуудан уряалдаг,

Хүүгэдшье холые шармайн харадаг,

Гуламта шадарһаа зориг дүүрэн тэгүүлдэг.

Зургаан үринэрынь бээ олон

Гэрэйнгээ һарабша дороһоо дэгдэнэд,

һүүлшынгээ хараасгай ниидхүүлэн гарган

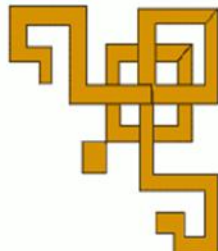
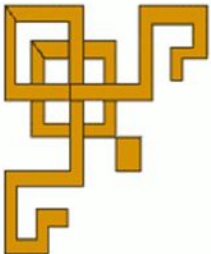
Үри бэээрэн баясан һуунат.

«Эсэгынгээ нэрэ нэрлүүлжэ,

Хүн зоние хүндэлжэ ябагты», - гэһэн захяаетнай

Хододоо һанажа ябанабди,

Наһанай дүрим болгообди.

Үдэшэжэ үршөөһэн үринэртнай
Аша зээнэры тандаа бэлэглэнэ,
Ургажа ябаһан хөөрхэйнүүдтнай
Хүгшэн эжынгээ дуранда абтана.

«Шүлэгшэ эсэгынгээ уран бэлиг үргэлжэлүүлэн,
Дууһаагүй дуундань шэнэ хүсэл оруула»,-
Эжым намдаа хэлээ һэн,
Этигэн найдан хараа һэн.

Эжымни,

Гансахан мини эжымни...

Зулгы нарай наһыем ерүүлыт,
Үлгын дууе намдаа дуулыт,
Түрүүшын алхам хэһыем һануулыт,
Ямархан ябаһыем хөөрэжэ үгыт.

Эжымни...

Хүбүүн дураяа тандаа мэдүүлэн,
Таби наһандатнай сэсэг баринам.
Элүүр энхэ һуухыетнай үрезн,
Дуун шүлэгөө тандаа зорюулам.

Хэжэнгэ нютагни

Түрэнгэн гарахан Хэжэнгэ нютагни
Ехэл найханаар намдаа үзэгдэнэл,
Тунгалаг агаар, уужам талашни
Яагааш һонёор зүрхыем хүлгөөнэб.

Эхэ эсэгын гуламта нютаг,
Юунһээш үнэтэй сэнтэй байнаш,
Эдирхэн наһанайм жаргаланта орон
Үелһэн хүбүүд басагадым һануулнаш.

Түрүүшын дуранайм уянгата нютаг
Ханилһан инагым нюдэндэм харуулнал.
Тэрээхэн аажамхан налгай хаһа
Хододоо һанаан бодолым эзэлнэл.

Энхэрэл дүүрэн үлгы нютагни,
Минии дуунайм эхин аялгаш.
Энээхэн наһанайм хизааргүй эрьюулгэ,
Мүнхэрэн тоонтодоо бусан ерэхэш.

Дахин уулзатараа, инагни

Хабарай сэлмэг үглөөгүүр
Холын замда шамаяа үдэшэнэм,
Хоёрхон урихан мойһон харасыш
Харан, нанан зүрхэндөө сэдьхэнэм.

Минии инаг дуран, сэдьхэл, ханаан,
Мүнөөшье урдм намдаа үзэгдэнэш.
Манай дуран, жаргал, баяр
Мүнгэн нарадал мүнхэдөө ялархал.

Хизааргүй сэнхир тэнгэри өөдэ
Хурдан мантан онгосо –шубуун,
Халуун дуранайм инаг басагые
Хүбэн үүлэн руу бөөмэйлэн дэгдэнэл.

Дуратайб шамдаа, амарагни,
Дуунайм дээжэ болонхойш.
Дахин уулзатараа, гансахамни
Дурсан намаяа дуулаһайш.

Дашицыренов Цыван Ванчинович

Дуран, дуран-
Дэлхэйн агуу зүрхэн.
Дүлэндэш дайрагдан,
Дууланаб жаргалаар дүүрэн!
Дуран, дуран –
Долгиндош дайрагдан,
Дүрэ шадалаа зангидан,
Далайда мэтээр шунганаб!
Дуран, дуран –
Дуунайш аялгада абтан,
Далияа дэбин,
Дуулим замбида дэгдэнэб!

Һарын толон

Һаруулхан һарын толон
Һайханаар дайдаар сасарна.
Һаргама одо мүшэд
Һаналым нюусаар дуудана.
Сэнхирхэн огторгойн оёорһоо
Сахаригтан һара салгидана.
Сэнгүүхэн үдэшын охинһоо
Сэдьхэлэйм ошон долгитоно.
Дангина һара гуниглан,
Долгидуулна аялгаар
Дуулим хүниин агаар,
Дууланаб, уянгалан.
Мүнгэн һара дурлаһандал,
Мүнхэ газарые дахана.
Мүшэдэй мийэрэл досоомни
Мүнхэ найдал түрүүлнэ.
Элшээрээ эльбэһэндэл һара
Эрхэлүүлнэ талаая.
Эдирхэн инагни, үгыш гараа-
Энхэрэн яаранаб, таалахая.

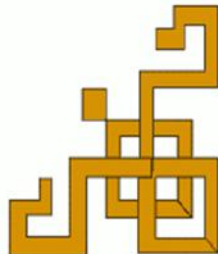
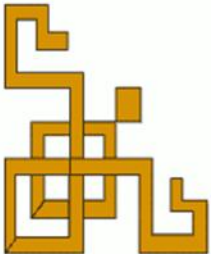

ХЭЖЭНГЫН ГОЛ

Хододоо дууланаб Хэжэнгээ
Хүгжэм аялгаяа тааруулан,
Хада, дайдаяа баясуулан,
Хододоо дууланаб Хэжэнгээ!
Мүргэнэб, шамдаа, Хэжэнгэмни,
Мүнгэн угалзаар ниилэжэ,
Майла, талаяа шэмэглэжэ,
Мүргэнэб шамдаа, Хэжэнгэмни!
Солыеш магтанаб, Хэжэнгэмни.
Сагай оёорһоо салгидан,
Сэлгээн Буряадтаа суурхалан
Солыеш магтанаб, Хэжэнгэмни!

Дондоков Жалсан Бадмаевич

Байгаалия хамгаалаял

Агаар тунгалаг нэрюухэн,
Амилхада аятайхан,
Арюун сэбэр байгаали
Амарнал ха даруухан.
Эгээл энэ юртэмсье
Элдэб богоор бузарлангүй
Элүүр энхэ байлгаял
Эдир үетэндээ зорюулаял.
Ямар гоё гол горхонууд,
Яһан баян ургамалнууд,
Яһалашье олон амирад -
Булта амидарха дуратайл!
Энэ бүгэды хүн зонһоо
Эршэтэй хамгаалан ябаха,
Эжы, абын шанга нургаал
Эгээл мүнөө хэрэгтэйл!

Намар эрьелдээд ерэбэ

Намар, намар, намар
Наашаа болоболши ээлжээндээ-
Набшаһа, ногоон, модонууд
Наһаяа хүсэһэндэл гунхылданад.
Аягтай һайрхуу эхэнэртэл
Адхархал бороо замхангүй,
Али үглөөгүүр гэнтэ
Алтан наран ялархал.
Аянай шубууд барандаа
Аяар холынгоо нютаг
Алхин мордохоео бэлдэн,
Аляхан дальбараануудаа дэгжээнэд.
Тиигэбэ яабашье саг соогоо
Талын элдэб жэмэсүүд,
Огородой олон ургамалнууд
Одоол болбосорообди гэлдэнэд.
Үдэр хоногууд үнгэрһөөр
Үбэлэйнгээ хаһада дүтэлхэбди,
Үбһэ, түлээгээ бэлдэжэ,
Үүсэ мяхаяа гаргахабди.
Тиигээд лэ жэлэй дүрбэн саг
Таһарангүй эрьелдэхэ,
Тэбхэр нэгэ жэл үнгэршэхэ
Тоото наһан нэмэшэхэ...

нургуулийн харгы

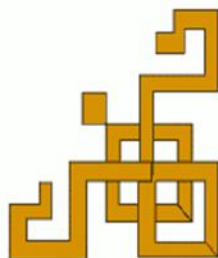
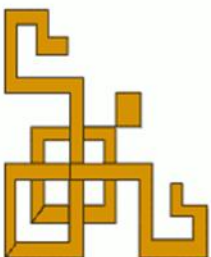
нургуулийн шэнхинэмэ хонхо
нуралсалай эхилһые мэдүүлбэ.
нүрэг үхибүүд эбтэйгээр
нубанад хэшээлдээ хүхюутэй.
Мүнөө жэлэй хугасаа соо
Мэдэхэ болохот олон юумэ:
Мадагаскар олтирог хаанаб гэжэ,
Мэдүүлэлнүүдые зүбөөр бэшэжэ...
Бэшэшье олон эрдэмдэ
Булта нурахаяа эрмэлзэнэд:
Булсагар хасартай Баярма,
Бүдүүн хоолойтой Бадмашье...
Эдэ булта үхибүүд
Эрдэмэй дээжые эрхилжэ,
Элүүр энхэ зандаа
Элдин харгыда гараг лэ!

Намарай ганса набшахан

Намарай халхин үлээнэ.
Нэнгэнэд модод найгалзан,
Ногоон шарлажа захаланхай...
Наадахи ой захаар.
Нэгэл ганса хунахан
Набшаһад сооһоо гансаараа
намилзана халхинай хүсэндэ.
Үдэшэ болоходо хюруу,
Үдэр болоходо халхин,
Үнжөөд лэ намарай бороо
Үлэ мэдэг ороно.
Гансал тэрэ набшаһахан
Гайхалтай зоригтой хүндэл
Гунхалзан, һэршэгэнэн хиидэнэ.
Газарай шадал абаһандал,
Галзуу халхинай болоошье һаань,
Гайтайшаг хүйтэнэй захалаашье һаань,
Гуниглан гансаараа тэнсэнэ.

hapa

Шаргал сагаан hapa
Шанха дээрэм тогтонхой.
Шагаан – шагаан харанаш
Шалгаһан юумэндэл гэтэнэш.
Монсогор шарахан hapa
Мянгаад жэлдэ тэнгэреэр
Мүнхэ байдалые харан
Мухарин ябанаш үдэшэндөө.
Хэдэн галабай эрьехые,
Хада, мурэнүүдэй хубилхые,
Хүн зоной бии болохые
Хаража байгааш огторгойһоо.
Хэдэн олон дайдануудые,
Хогоосон болоһон гурэнүүдые,
Хубилгаан хүсэтэ хаанууд тухай
Хэлэжэ шадаха ёһотойш.
Мүнөө байдал орёол даа,
Мүнхэ иимэрхүү байха гү?
Молон багшын хэлэһээр
Мандаха гу дэлхэймнай?
Хэлыш намда, hapa
Хуби заяамнай ямар бэ?
Хэтын жаргал байха гү?
Хамаг дэлхэйн арадта?

Доржиева Дашама Дугаровна

ТҮРЭЛ ТООНТО ХЭЖЭНГЭМ

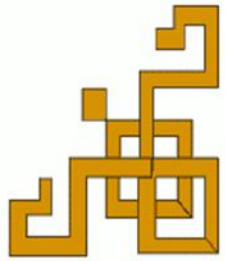
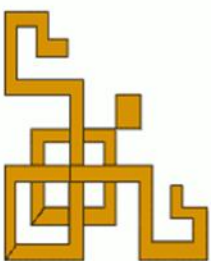
Гэрэл мэтэхэн дуранай
Гэгээн заяанда түшэглэн,
Угай сагаан хүлдээ
Үндэр дээрэ үргэнхэй.
Найдал зориг үршөөһэн
Найжа тоонто Хэжэнгэм.
Наһан соогоо дурсаха
Нангин минии гуламтам.
Энэрхы урихан дуранай
Элшэ хүсэндэ абтанхай.
Хэшэг буян дэлгэһэн
Хэтын баян түүхэтэй.
Мүнхэ арюухан дуранай
Мүнгэн үлгэдэ дүүжэндэн, Элдин
һайхан нютагни
Эртын нара угтанхай.

Дуран тухай дуун

Хүхы шубуун донгодоо,
Хүүхэниие тэрэ һэрюулээ.
Хани шинии инагшни
Хайрата шамдаа ерээ гээ.
Хабар, хабар гэжэ
Ханилхада һайхан үе гээ
Хабар, хабар гэжэ
Ханилхада һайхан үе гээ.
Огторгойн одо мүшэдые
Одоол хоюулаа тоолообди.
Залуу энэ наһандаа
Золгообди замайнгаа харгыда.
Дуран, дуран гэжэ
Дуунайм түрүүшын эхин гээ.
Дуран, дуран гэжэ
Дуунайм түрүүшын эхин гээ.
Дуулим хабарай ерэхэдэ,
Дуугаа дуулан угтахаб.
Наһанай дуранай ерэхэдэ,
Найдамтай һуухаб шамтаяа.
Наһан, наһан гэжэ
Нарата бүхы жэлнүүд гээ.
Наһан, наһан гэжэ
Нарата бүхы жэлнүүд гээ.

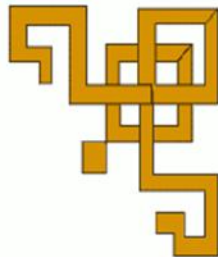
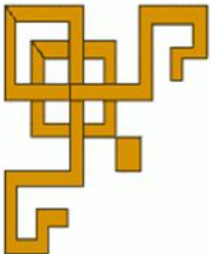

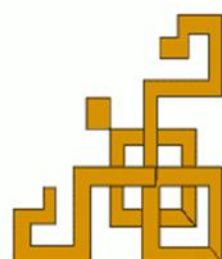
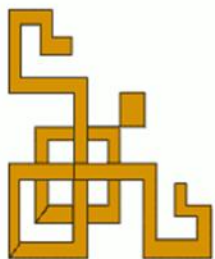
Доржогутапов Дамдинсүрэн Дансаранович

Оюун бэлигтэш татуулналби

Арюухан сэбэрхэн бэешни
Аажамхан талын сэсэгхэн.
Урихан харахан нюдэдшни
Аршаанта горходойм дуһалхан.
Нариихан нугархай бээдэшни
Наадаһан наранай туяхан.
Хүхюунээр энеэһэн шарайдашни
Халуухан дуранай элшэхэн.
Персиин арадай үльгэрнүүдтэ
Зэлэ татан хатарнаш.
Уянхан аялгаар үлгыдүүлжэ,
Уянгалан матарнаш.
Минии сэдхэл доһолгожо,
мүндэр шэнгээр ерэбэлши.
һаруул дурые бурьялуулжа,
һанаан бодолым эзэлбэлши.
Түмэн мүшэтэ һүниин дунда
Тэбэрин уяржа зогсоһойб.

Тунгалаг аажам сэдхэл соошни
Тунажа дууһан шэнгэйб.
Һайхан шамаяа үгылжэ,
Һүнийн гүн соо алхалнаб.
Һарын толондо гуниглажа,
Ангарын эрьедэ дууранам.
Арадай сэдхэл баясуулха
Алдар солын үршөөлтэйш.
Буряад ороноо суурхуулха
Бэлигэй одон хүлдэтэйш.
Уяраад гэнтэ һанахадаа,
Улан –Үдээ зорихолби.
Оперно театрай ордон соо
Оюун бэлигтэш татуулхалби.

Дугаров Батоцырен Цымпилович

Дуран тухай (дуун)

Хүгжэмынь Баир Батодоржиевай

1. Үбэлэй хүни үдэшөөшьегүй хаа,
Үнгэрһэн зүүдэн соогоо

шамтаяал уулзагшаб

Үдэр бүри золголдоошьегүй хаа,
Үнөөхил зүүдэн соогоо

шамтаяал хөөрэлдэгшэб.

Дабталга:

Дуулгыш намдаа, инагни

Дуран тухайгаа, дуран тухайгаа

Дуулгыш намдаа, инагни

Дуран тухайгаа, дуран тухайгаа

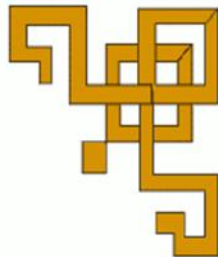
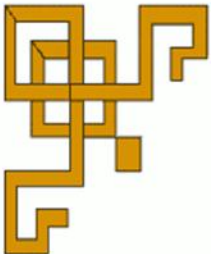
2. Хабарай хүни харалсаашьегүй хаа,
Хододоол зүүдэн соогоо

ханилжал мэдэгшэб.

Хоюулханаа золголдоошьегүй хаа,

Холодоһон зүүдэн соогоо

шамтаяал хөөрэлдэгшэб.

Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ
Хэжэнгын дунда хургуулиин 90
жэлэй ойдо зорюулагдаһан шүлэг

Түрэл хургуулидаа

Түрэл Хэжэнгым хургуули
Түмэн багшанарайш хургаали
Олон хүүгэдэй ухаанда
Ошотон, хадуугдан ороо.
Буурал Намсарайн Надмидта
Буряад хэлэ заалгадаг һэмди.
Содбын Пирангалай багшатай
Сонхын раама зохёогшо бэлэйбди.
Дамба Цыренович, Дундаинууд
Далаяа шахажа ябаашье һаа,
Ороной түүхэ тайлбарилжа
Олоной анхарал татаагша һэн.
Виктор Мункинда заалгахадаа,
Физикын нюусануудта дурлагдаа.
Вера Борисовна ульгамтайханаар
Уран шүлэгүүдые урадхуулаа.
Харин манай Эмма Романовна
Химиин нюусануудтай танилсуулаа.
Дугаржаб Гыргеевич директор
һуралсал ажалда дурлуулаа.
Хэжэнгым түрэл хургуули
Хэтэдээ оюун багшанартай
һүбэлгэн хурса һурагшанарынь
һүлдэнь болоо һэн эрдэм ухаанай.

Буряад хэлэтэ арад

Түби дэлхэйн арад соо
Түни сэдхэлтэй зон,
Түмэн жэлдэ байрлана
Түрэл хэлээ үргэнэ.
Нуга хүрэмэ уян
Нугараадшые үгэхэгүй,
Нютаг хэлэнтээ баян
Хөөрэлдэжэ садашагүй.
Үндэһэн уладай шүтөөн
Үлзы һайхан хэлэмнай,
Үдэр бүриие нэгэдүүлхэ
Үршөөл ехэтэй домогнай.
Хатуу сагай тулахадашые
Хаюулан, үлдүүлэн байбашые,
Ханилха аха дүүнэртээ
Хушуу холбохо шадалтайшые.
Эртэ урда саһаа хойшо
Элдин һайхан нютагтаа,
Эсэн сусангүй ажаллаад,
Эбээрээ хэлсэн ажаһуугаа.
Түрэл буряад хэлээ шагнан,
Түби дэлхэй дээрэ ажаһууха
Түмэн зоноймнай – буян,
Түшэг тулгууриимнай – адис.

«Алтаргана» наадан – нэгэдэлгын хүлдэ

Хэр угһаа буряад зон хүндэмүүшэ,
Хэдышье тиимэ һаа, шогууша.
Хадагаа барихадаа, миһэрэн,
Хулгай нюдөөрөө харан, сэгнээшэ.
Хада газарта ургадаг Алтаргана
Арад зоноймнай ашатын амисхаал,
Эб хамтын наадан манаа суглуулжа,
Эблэрэн, нэгэдэн байхымнай зориг лэ!
Шэнэ сагаймнай харгынь шэрүүхэншье,
Шэжэр алтаар харюулхашье һанаатай аад,
Аалихан, дарууханииемнай мэдэһэн шэнгеэр
Али болохоор хүндэлхые оролдодог гүрэнүүд.
Эхын умайһаа газар тэбэрижэ гарахадаа,
Эхэ орондоо дуратайгаа мэдүүлэн уйланабди,
Газар дэлхэйн хүмүүн болоходоо, баяртайбди,
Ганса сусал мэтэ ябахагүйн тула нэгэдэнэбди.
Үндэр уран дуугаа, нахис – хотос хатаргаа
Үргэлжэ буряад арадтаа бэшэ, бултандаа
Бэлэглэхые оролдон, гар гараа барисалдан,
Еохор хатаргаа дуулалдан хүсэ оронобди!
Баруун, зүүн, барга, монгол буряадшье хадаа
Баабай эжын үхибүүд һэн хойноо, хамтадаа
Гутал хубсаһааршье, ондоошье байбал,
Шэг шарайгаарашье адлишуу, нэгэн зомдил даа.

Жалсанова Дарима Цыдендамбаевна

Сэнжэмэдээ

Зохидхон зантай Сэнжэмэмнай
Жаран табатай болобол даа,
Золгоһон нүхэр Балдан – Ниматаяа
Жарган нуухыень харанабди.
Эрхим табан хүбүүдые,
Энхэрэн байжа эрдэмдэ нургаа.
Табан хатан бэринүүдые
Хаража баясан жарганалта.
Арбан найхан ашанарые
Ара үбэртөө хүльбэрүүлэн,
Алтан дэлхэйн жаргалые
Алдуугүй эдлэн ябаналта.
Сэнжэмэхэн Балдан – Ниматаяа
Сэдьхэл дүүрэн жаргыт даа.
Ута наһа эдлэн ябажа,
Урма зоригтой ябахатнай болтогой!

Аажамхан Загаһатам

Аажамхан Загаһатам
Аалинаар һэбшээлээд,
Арюухан мэндээ эльгээжэ байнал даа.
Буянтай, хэшэгтэй бурханһаа заяатай,
Баяртай согтойхон ябахытнай хүсэнэл.
Даруухан Загаһатам дулаанаар һэбшээлээд,
Дулаахан мэндээ эльгээжэ байнал даа.
Утахан наһатай, удаан жаргалтай,
Урмахан зоригтой ябахытнай хүсэнэл.

Обоогой дуун

Гурбан Майлаа тахижа,
Гэгээн толондонь хүртээл.
Голоороо нүхэд сугларжа,
Гороолон хэшэгтэнь хүртээл.
Обоо уулануудаа тахижа,
Олоороо, нүхэд, суглараял.
Ошото адистань хүртэжэ,
Оюун бэлигтэнь хүртээл.
Үрээлэйнгээ хүсэндэ
Үендөө һайхан жаргаял,
Үбгэд хүгшэдөө хүндэлжэ,
Үрээл хайрадань хүртээл.

Баясанаб

Хурьһэтэ алтан дэлхэй дээрэ
Хүн боложо түрэнһэндөө баясанаб.
Хани нүхэртээ ушаран золгожо,
Хөөрхэн үринэртөө баясанаб.
Алтан һайхан дэлхэй дээрэ
Аба эжытэй байһандаа баясанаб.
Арюухан үринэрөө айл болгожо,
Арбагархан ашанараа энхэрһэндээ баясанаб.
Залгаа ехэ юртэмсэдэ түрэжэ,
Зальбаран һуудаг бурхадтаа баясанаб.
Залуухан наһанайнгаа үнгэрөөшье һаа,
Зээнэрээ хараха хубитайдаа баясанаб.

Еһотойбди

Хүн боложо түрөө хадаа
Хүндэлхэ еһотойбди бэе бэеэ.
Ханилһан гансатаяа ушараал хадаа
Хамгаалха еһотойбди бэе бэеэ.
Эхэ боложо түрөөл хадаа
Энхэрхэ еһотойбди үри хүүгэдээ.
Энээхэн дэлхэйн холборхойшье һаа
Этигэхэ еһотойбди бэе бээдээ.

Жамсуева Александра Дамбаевна

Тоонто нютаг

Буурал Буряад оронойм
Булан тохойдонь оршодог
Тоонто найхан нютагаа
Түүрэн магтаха ханаатайб.

Элдин сагаан Худанайнгаа
Энгэр дээрэнх түрэнби.
Эжы абынгаа эльгэн дээрэ
Энэл мүнөө ябаналби.
Тоонто нютагыем тойроод
Тахилгатай хаданууд нуудаг юм.
Хада бүхэниинь домогтой
Холын холоһоо заяатай.
Хашархан мунгэн долгинуудаа
Худан голнай тууһаар даа.
Хоймороймнай аршаан булагууд
Хоморой гэжэ мэдэгдэнэн даа.
Эмниг моридой түбэрөөн
Энэл нугаарнай дуулдадаг.
Түбэрхэн тахынь аялгань
Түүхэтэ сагуудымнай хануулдаг.
Үлгым боложо тодорһон
Үргэмжэтэ нангин тоонтомни!
Үлгэн нютагайм заяанууд
Үндэртэ хүрэхым уряална!

Хабар

Хабатай урин хабарнай
Хүүен хааян ерэбэл даа.
Харлан байһан дайдамнай
Хараһаар байтарнай ногоорбол даа.

Холоһоо бусаһан шубууднай
Хонгёо дуугаа татанхай.
Хабар ерэбэл нютагтамнай
Хүнүүдэй дура булянхай.

Хамаг амитан байгаалитая
Хуу бултадаа һэринхэй.
Хабарай ерэхэдэ юундэшьеб
Хухюун болодог досоомнай.

Эхэ тухай шүлэг

Элдин энэ дэлхэй дээрэ
Эхэм намаяа түрөө.
Эгээл ашыень харюулхаа
Эхэдээ дохиноб мүнөө.

Нялха нарайһаам эхилээд
Намайгаа үлгүдэн үндылгөөт.
Хэды зэргэ зобоһытнай
Хэн юрэдөө тоолоһон юм?

Энхэргэн зөөлэхэн үгөөрөө
Энхэржэл хододоо ябаналта.
Энэ дэлхэйдэ гансахан
Эхэмни намдаа хайратайхан.

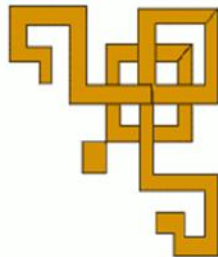
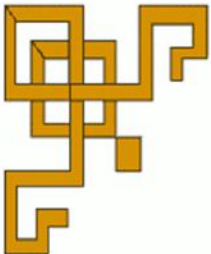
Эхынгээ энхэргэн шарайе
Эжэлүүдгүй ханаандаа оруулнаб.
Энеэбхилһэн урихан дүрыень
Эдирхэн зүрхэндөө хадагаланхайб.

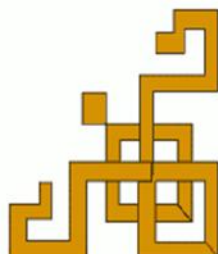
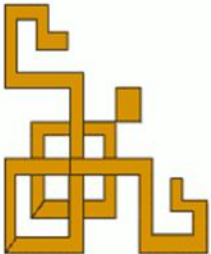

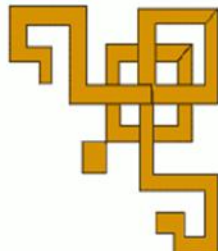
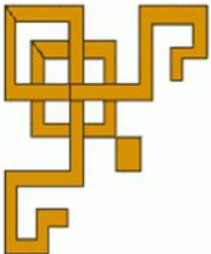
Очиржапова Сэсэгма Чимитовна

Ой модоной отологдоогүй байхада,
Уна мурэнэй хатаагүй үедэ,
Нэгэ жаахан борбоосгой
үндэһэлжэ,
Ажамидаржа эхилбэ.
Он жэлнүүд ошобо.
Модомнай бэээ оложо,
Хасуури модон болобол.
«Үндэр гоёхон бэетэйб,
Парпагархан дэгэлтэйб,
Намай ерэжэ харыт,
Гоё гэжэ хэлыт!»
Үни хурьһээ абанхай,
Хани нүхэр хушадаа
Хайрлажа нүхэртөө хэлэбэ,
Харгыень заажа үгэбэ.
«Ши, нүхэр, мэдэнэгүйш
Шамай гоё гэжэ хэлсэнэл.
Шэнэ жэлэй дүтэлхэдэ,
Шамае гэртээ абаашахал».
Хасууримнай баярлаба,
Хатар наада наадаба.
«Нүхэрни, ойлгыш!»

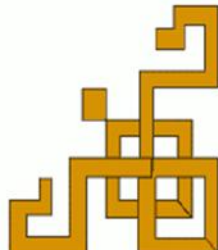
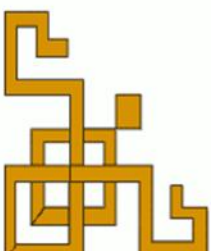

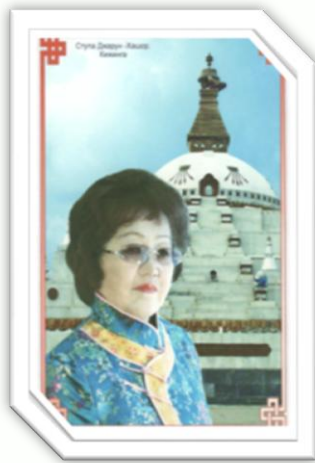
Шамайе отолжо абашаад,
Энэ гоё дэгэлэйш орондо,
Ялагар нааданхайнуудые
Ябталжа дээрэш үлгэхэл.
Хадхууртайхан
мүшэрнүүдыешни
Хухалжа эмдэрээхэл.
Хүхижэ, наадажа садахадаа,
Газаа гаргажа хаяхал,
Галда түлижэ зобоохол!»
Үдэр хүни хэлгэсэлдэнэ,
Хасуури модон уйдана.
Һаршаганаһан юумэнһээ айжа,
Һанаа алдадаг болобо.
Зүүдэлнэ, зүдэрнэ
Зүһэ шэгээ алдаба.
Харин нэгэ үглөөгүүр
Шанга абяан дуулдаба.
Нюдөө нээжэ харахадань,
Үхибүүд дүтэлжэ ябаба.
Шаг шууяа табилдаһаар,
Хасуурида дүтэлжэ,
Хадхуурнуудыень гоеобо.

Хасууримнай хэргэбэ.
Ондоо галаар ялалзаба.
Ой тайгын амитадшые
Олоороо сугларжа баясаба.
Булта хасуурияа тойроод,
Наадабад, хүхилдэбэд.
Дахин уулзатараа баяртай,
Хасуурихан, гэлсэн,
Үдэшын боро хараанаар
Үхибүүд гэртээ бусаба.
Арад зон!
Шэнэ жэлэй дүтэлхэдэ,
Хасуури модон гомдодог.
Хадхууртайхан хасуурияа
Гамнахаяа оролдоёл.

Раднаева Надежда Ринчинимаевна

ЭЖЫМ

Ашата эжым байхада
Алтан дэлхэй дүүрэн.
Эжым урихан мийэрэл
Энэ наһанайм жаргал.
Нангин эжым байхада
Наһанайм ябадал баян.
Эжым дулаахан нюдэд
Энэл наһанай одод.
Эмгэн эжым байхада
Эльгэ зүрхэм дүүрэн.
Эжым сагаан сэдхэл
Энэл наһанайм хэшхэл.
Хайрата эжым байхада
Харгы замни арюун.
Эжым зөөлэхэн гарнууд
Энэл наһанайм далинууд.
Һайхан эжым байхада
Һанаа сэдхэл тэгшэ.
Эжым алтан заншал
Энэл наһанайм һургаал.

Юундэ?

Ошотомо залуу наһандаа
Уулзаад шамда дурлаа һэм.
Уяхан сэдхэлэйм утаһые
Урбаад юундэ таһалаабши?
Дулаахан харасадаш татагдаад,
Дуугай зүрхэмни жэргээ һэн.
Дуранайм һайхан аялгы
Дуулдахынь юундэ болигообши?
Гэнтэ түрэхэн мэдэрэлһээ
Гэргэн-гурган ябаа һэм.
Гэрэлтэн байһан нюдые
Гунигаар юундэ халхалаабши?
Дурлаад ябаһан зүрхээ
Дэлхэй дүүрэн сасаа һэм.
Дэгдэн жэргэхэн дуранайм
Далиинь юундэ тайраабши?
Урмыеш хододоо хүндэлжэ,
Угтажа хододоо байдаг һэм.
Улаан зүрхэнэйм оёорто
Уйдхар юундэ түрүүлээбши?

Нютаг орон тухайгаа түүрээлгэ

Дуунаша дундаршагүй юм даа Бурядни
Домогто түүхэнүүд нэмэжэл байха.
Ууган тэрэ холоһоо удхалһан галынь
Унтаршагүй юм даа бадаржал байха.
Нарата һайхан бууралхан орондом
Нангинхан шүтөөнүүд элбэгхэн юм даа.
Бурхадай толорон залардаг газарнууд
Бурядхан арадай буянтайдал даа.
Үүдэээ сэлин айлшадаа Улаан –Удэ
Үрээл үгөөр уридаг мэндэшэлэн.
Сагаан эдеэгээр угтаһан мэтэ
Салгидадаг Байгалнай хэзээшье арюухан.
Булган малгай хиисхүүлһэн буряд хүбүүднай
Бултаниие гайхуулһан баатарнууд юм даа.
Хун шубуун мэтэ нугархай басагаднай
Холо ойгуур буряадаа суурхуулаа юм даа.
Энэ юртэмсын эгээл эрхим хүнүүд
Эшэгы сагаан Бурядтам түрэдэг юм.
Эм домтой шэдитэ аршаан булагууд
Эльгэн дайдынь энгэр дээгүүр урдадаг юм.
Саяан, Бархан уула, Буха ноен баабай
Сагдаадал халхалаад эсэгэ мэтэ.
Холо ойгууршье һарабшалан байгаад
Хүбүүд басагадаа хамгаална ото.
Ууган тэрэ холын сэнхир унгар соо
Угайнгаа һүлдэ дээрэ үргэжэ ябаа.
Угсаата зонойнгоо урма хүндэ соо
Урдахи найдалаа ургалан баряа.
Эрдэни – зэндэмэни – элинсэгэйм орон
Энэ дэлхэйдэ энхэ заяатай байг.
Сэсэн мэргэн бодолтой буряд зон
Сагай хэдыдэшье сарюун зантай байг.

Эхэ эсэгэ хоёрни

1. Түрэхэн нютагтаа түбхинэжэ,
Түүхынгээ хуудаһа нэмэлсэһэн,
Ажалша малшахан занханаараа
Ажалайнгаа дэбтэры алталһан.

Дабталга:

Үнгэтэ юртэмсын түшэг
Үндэрхэн заяатай эсэгэмни.

Үлгэнхэн дэлхэйн шэмэг

Үлзыхэн хэшэгтэй эжыхэмни.

2. Байдалай гасаланһаа сухаряагүй
Баянхан намтартай жэлнүүдтэйхэн,
Бодихон сэдхэлынь дундараагүй
Бурханай үршөөһэн буянтайхан.

3. Аажамхан намартаа альган соомни
Алтанхан дэлхэйе бэлэглэһэн,
Хүжэхэн ногоохон тоонтодомни
Хайрахан сэдхэлдэмни мүнхэрһэн.

Хэзээдэшье суутай Хэжэнгэмнай

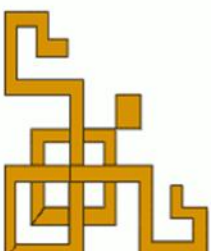
Баяр жаргал хубааһан
Баян- Сүмбэр, Шалсаанатай
Найдал мандаа асарһан
Нангин шүтөөн субаргатай
Дабталга:

Альгаа дэлгэжэ угтадаг,
Аюуша хадагаар золгодог,
Хүндэмүүшэ дэлгэр солотой,
Хэзээдэшье суутай Хэжэнгэмнай.

Хони малаа бэлшээдэг
Хэшэг уужам дайдатай
Хурдан морид хатардаг
Хибэс торгон таламнай.

Дабталга
Үндэр нэрээ үргэдэг
Үзүүр бэрхэ хүбүүдтэй
Заншал гурим сахидаг
Зулгы найхан хатадтай.

Дабталга
Аха дүүгээ хүндэлдэг
Арад зоноор тэнюухэн
Буян хэшэг дэлгээдэг
Буряад угаа тахиһан.
Дабталга:

Рыгзенов Солбон Владимирович

Эхэ нютаг

Хээрэ талын үргэндэ
Хэбэд номхон дайдын энгэртэ,
Хэтэ мүнхын сагай сууряанда
Хүндэтэ буряад арадайм
Хүгжэн дэлгээжэ шэнэлхэн,
Бардамаар урагшань дабшуулхан
Сэлмэг сагаан Хэжэнгэм.
Сарюун буряад арадайм тоонто юм.
Хурдан агтын дүрөөдэ хүргэхэн,
Харгы замайм эхи зааһан,
Гарыем ганзагада хүргэхэн,
Гуламтын нангин зула бадаруулхан,
Буурал нангин эжымни
баяраар сэдхэлыем дүүрэн найдулаал.
Буряад үргэн тала дайдыемни
Бурьялхан булагай аршаан хүртөөгөөд,
Наһанайм зүргэ нангин харгы дээрэ
Урагшам сэхэ уряалан дабшуулаад,
Наранай туяагай алтан гэрэл мэтэ
Уян зүрхэ сэдхэлээрээ нэмэрээл.
Сэлмэг урихан инагайм нюдэн
Сэхэ урдаһаам шэртэн хараад,
Сэсэг намаа задалан бадаруулаад,
Сэнхир атлыем орьел хүгжөөгөөд,
Сагай байдалай шэнжэ хубилгаһаар
Залуу наһанайм дуранай охиндо
Урин налгай үри бэеым үргэхөөр
Нангин буряад угыем залгуулан
Нарай нялхын үлгын дуугаар
Үеын жаргал олгуулаал.

Бүхэ барилдаан

Урдын еһо заншал гуримтай,
Арга мэхэ дүрэ ехэтэй,
Эрын нааданай алтан дээжэтэй,
Бүхэ барилдаан харахада аятай.
Үргэн ехэ дүхэриг талмай
Шадал шэнээ хүсэ ехэтэй,
Хүдэр хүбүүнэй зориг найдалтай,
Бүхэ барилдаан илалтын баяртай.
Эсэгын бүһэ захяа залганхай
Агуу абарга бүхэ нэрэтэй,
Гэсэр баатарай нангин юрөөлтэй
Бүхэ барилдаан алдар солотой.

Байгаалимни

Унъярһан сэнхир талада
Үглөөнэй шүүдэр оймоходо
һэрюуниинь ямар гоёб даа.
Элдэб янзын сэсэг соо
Энхэрэн хэбтэхэдэ,
Үнэрынь ямар һайхам даа.
Ногоорһон модоной дэргэдэ
Намаалан тэрэнгийн һэргэхэдэ,
Үнгэнь ямар гоёб даа.
Баян хуһан тужа соо
Булагай тэһэрхэдэ,
Аршааниинь ямар һайхам даа.
Үргэн талын энгэртэ
Үргэлжэ жэргэмэлэй жэргэхэдэ,
Аялгань ямар гоёб даа.
Урин хабарай зэдэлээн соо
Уулзан үелхэдэ,
Дураниинь ямар һайхам даа.

Булаг нютагни һайхан даа

Талын зүлгэ ногоондо
Тойрон малаа адуулжа,
Үндэр добын оройдо
Үндын харан һуухадаа,
Зохидхон Булаг нютагаа
Дуугаа дуулан магтанам.
Дуугаа дуулан магтанам
Зүрхэндэм илдамхан нютагаа.
Алтан залаа наранда
Адуун һүрэг дахажа,
Сагаан нуурай эрьедэ
Унай табин һуухадаа,
Зохидхон Булаг нютагаа
Дуугаа дуулан магтанам.
Дуугаа дуулан магтанам
Домог түүхэтэ тоонтоёо.
Хабарай сагай дулаанда
Хониё манан хаража,
Аршаан булагай захада
Амаран, хүхин һуухадаа
Зохидхон Булаг нютагаа
Дуугаа дуулан магтанам.
Дуугаа дуулан магтанам
Дуудан байдаг талаяа.

Түрэл нютагни

Урин аршаан булагаар
Урда талые эзэлхэн,
Арюун сагаан субаргатай
Аба эжым түрэхэн нютаг!
Толгой буурал баабай,
Энхэрэн танаа дурданам,
Толгой буурал баабай,
Эльгэлэн танаа дууланам.
Алтан дэлхэйн найхание
Альган дээрээ үргэхэн,
Аршаан нангин сэржэмтэй
Аба эжым түрэхэн нютаг.
Толгой буурал баабай,
Энхэрэн танаа дурданам,
Толгой буурал баабай,
Эльгэлэн танаа дууланам.

Нютагаа дууланам

Түрэхэн нютагһаам,
Тэнжэхэн талаһаам,
Эхын нимгэн сэдхэлһээ,
Энхэрхэн найхан Булагһаам,
Алтан энэ дэлхэй дээрэ
Арюун юумэн үгыл даа.
Үндэрхэн Улаан хадаһаам
һуунагтаһан унайн утаанһаа,
Эмгэй хүгшэн эжыһээм
Эльхэтэй улан Тооромһоом,
Алтан энэ дэлхэй дээрэ
Арюун юумэн үгыл даа.
Хүйтэн Жаргалантым жабарһаа,
Хужартай Сагаа нуурһаам,
Бурьялһан Шисаана горхонһоом,
Бууралхан үндэр Толгойһоом,
Алтан энэ дэлхэй дээрэ
Арюун юумэн үгыл даа.

Табитуева Мэдэгма Доржиевна

Эжы аба хоёрни

Эжы аба хоёрни
Энэ дэлхэйн эгээл нангин
Энхэ тайбан үршөөдэг
Эзэд, бурхад гээшэлта.

Эгээл та хоёройнгоо
Энхэргэн үгые дуулажа,
Эльгэ зүрхөө ханадаг,
Эмтэ домто заншалнай.

Минии зүрхэ сэдхэлэй
Миндаһан, утаһан гээшэлта.
Мүнхын дуунай эди шэдитэй
Магтаал татанаб та хоёртоо.

Хорото номон

Газар хүдэлэн доголоо
Снаряд бомбын хүсэнтөө.
Солдат охообой хаяагаа
Бутаран хиидээ тооно шорой.
Тархиин ханшаг
Дайран гараа.
Хорото арьяатан –
Дайсанай номон.
Хүбүүхэн сэрэгшын
Хайрата ами наһан
Хahasaba алтан дэлхэйтээ –
Эршэ зориг түгэлдэр
Эдир залуу наһангаа
Үхэл хэрэгтэй бэшэл
Эмнигэй охин дундаа...
Хүнэй наһан оршолон руу
Холодон ошобол...бусаха гү?

Баяртайб, буряад басаган байһандаа

Урасхал номгон Хэжэнгэ голойнгоо
Уянгата дууень шагнан байхадаа,
Сээжэ соомни аялга мүндэлнэ,
Сэдьхэл бодолни һэргэн сэлмэнэ.

Аалихан досоомни наран жаргажа,
Арюухан үглөөнэй талада нааданаб.
Энэ дайдая шэнээр шэртэжэ,
Эгээл мүнөө энэ бээдээ мэдэрнэб.

Баяртайб даа, буряад басаган
Боложо энэ түбидэ түрэнхэндөө,
Баян дэлгэр энэ таладаа,
Булаг мэтэ буряад нэрээрээ,
Баабай эжын буян ехэдэ...

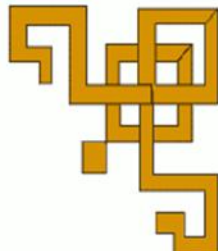
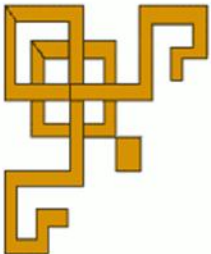
Тарнуева Соёлма Батуевна

Бүгэдэ буряадай ехэ наадан
«Алтаргана-2018» зорюулнаб

Зулгы найхан зунай сагта
Зорижо ерэбэ «Алтаргана»
Анха урдынгаа нангин ёһоор
Амаршалнаб түрүүн таанадаа!

Алтарганынгаа нааданда
Алдар соло! Алдар соло!
Бүгэдэ буряадууд хамтаржа,
Буурашагүй ёһо заншалаар
Анда хадагаар угтаяа
Алтарганынгаа наадые!
Буряад хэлээ хүгжөөхэ
Буряад заншалаа һэргээхэ
Буряад нэрээ үргэхэ-
Бултанаймнай зорилго!

Алтарганынгаа нааданда
Алдар соло! Алдар соло!

Түүхэ домогоор баян
Тунгалаг номин агаартай
Түрэл минии Бурядни
Түшэг минии тулгамни!

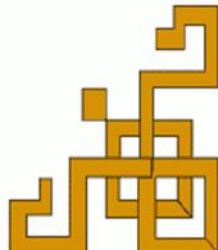
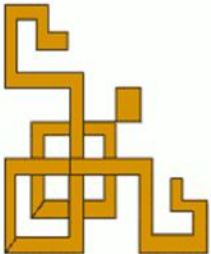
Үльгэр туужа домогууднай
Үни холын түүхэтэй
Үеһөө үедэ дамжажа
Үлзы һайхан заяатай!

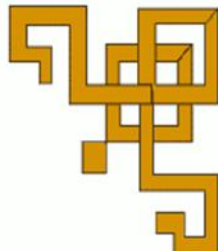
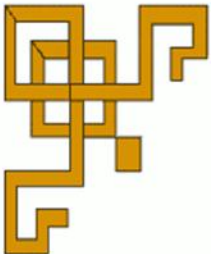
Алтарганынгаа нааданда
Алдар соло! Алдар соло!

Урин налгай дангинарнай
Ухаан бодолоор хурсахан
Уг гарбалайнгаа түүхые
Улам дээшэнь үргэг лэ!

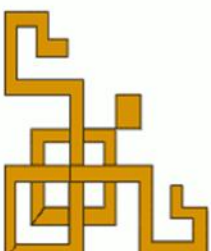
Хүдэр шамбай хүбүүднай
Хүсэ шадалаа туршажа
Эрын гурбан нааданай
Эрхимынь болохонь болтогой!

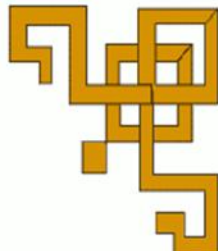
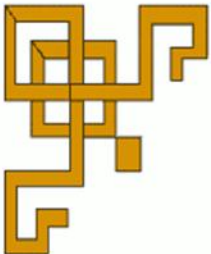
Алтарганынгаа нааданда
Алдар соло! Алдар соло!

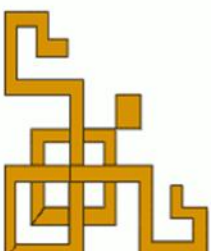
Алтан дэлхэйн жама ёһоор
Аса бухэтэй Алтаргана
Агууехэ туухыемнай
Арад зондоо уршоогоо!
Арадай байдал харуулжа
Ашата манай элинсэгэймнай
Адуу малай хэшэгһээ
Айраг тарагаа дэлгээе!
 Алтарганынгаа нааданда
 Алдар соло! Алдар соло!
Хори нэгэдэхи зуун жэлдэ
Хурьһэтэ дэлхэйн арадни,
Хамаг буряад угсаатан
Хэтын хэтэдэ мунхэ байг!
Сагай хурдын эрьесэ соогуур
Сэсэн һургаал заабария
Сээжэ соогоо одон мэтэ
Сэдьхэлдээ хадагалан ябаарайт!
 Алтарганынгаа нааданда
 Алдар соло! Алдар соло!

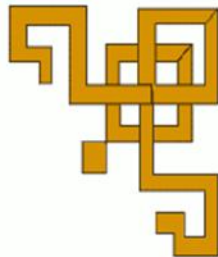
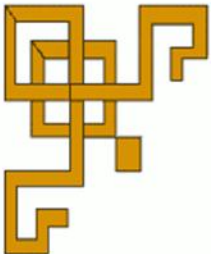

Барга Баатарһаа эхи абаһан
Хорёодой Мэргэнэй үри һадаһад
Хори Буряд угсаатан
Хулинсагаймнай гарбал юм.
Угаа хэзээш хаяангүй
Гарбалаа хэзээдэш булангүй,
һарбаалжин угайнгаа модые
һэргээхэ сагнайл ерээ даа!
Эртын саһаа түүхэтэй
Элинсэгэймнай уудалһан
Эгээл нангин угай бэшэгтэ
Энхэрэн хододоо һүгэдэе!

Алтарганынгаа нааданда
Алдар соло! Алдар соло!

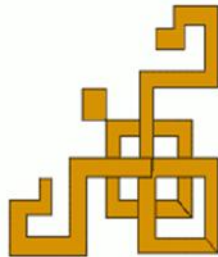
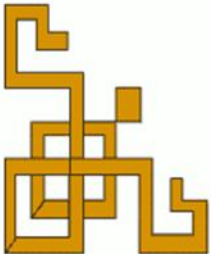

Арадаймнай аман зохёол
Аргагүй баян түүхэтэй
Абьяас бэлиг талааниинь
Арадтаа мүнхэ үлэнхэй!

Алтарганынгаа нааданда
Алдар соло! Алдар соло!
Хамаг Монгол туургата арадайнгаа
Бүхы зорилгонуудаа хамтаруулан,
Бүгэдэ Буряадаа нэрлүүлжэ
Байхамнай болтогой!

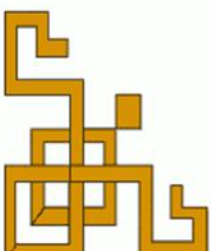
Алтарганынгаа нааданда
Алдар соло! Алдар соло!

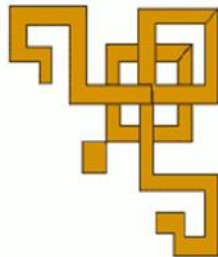
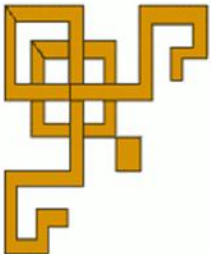

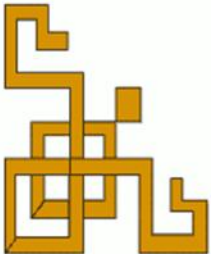
**«Агуу манай гэгээн Багшын
Хамба лама Д.Д. Этэгиловой – Захяа»**

Хори нэгэдэхи зуун жэлэй эхиндэ
Хурьһэтэ дэлхэйн арад зон - анхарагты!
Үлгэн Эхын юртэмсын үри хүүгэд,
Үни холын домогыг дурсан дууда-яа!
Эртэ сагай түүхыг
Эрхи мэтээр мухарюулан
Этэгилов Багшын захяаг,
Эрдэм ухаан мэдэсыеень,
Энхэрэн хододоо һанажа
Эрхим һайнаар дүүргэгты!
Арьяа Баала ум маани Бадме хум!
Эхэ болохо зургаан зүйлэй
Бүхы байһан амитад
Бата бэхи амидаржа,
Бага балшар наһанһаа
Бурхан Багшын номын ёһоор
Бэе тамираа, ухаан бодолоо
Бүри шангаар хурсадагты!
Арьяа Баала ум маани Бадме хум!

Арбан сагаан Буян гээши,
Адли тэгшээр сахижа ябагты!
Баршад хөмороото энэ сагта
Бурхан Багшаяа сахижа ябагты!
Бадма Лёнхобын сэсэг мэтэ,
Бодол нанаан сэдхэлдээ
Бузаргүй, арюун сэбэр ябагты!
Арьяа Баала ум маани Бадме хум!
Энэ наһандаа хадуулжа абагты,
Энэ юртэмсын - дээдэ замбуулин,
Гэгээн Багша - Ошор-Дари Ламхайтай,
Энэл наһандаа золгожо үзэгты!
Эд бараан, алтанай хойноһоо
Эһээгээ алдажа, нэгэшье бү ябагты!
Арьяа Баала ум маани Бадме хум!
Сэдхэл бодолоо төөрюулжэ,
Үхэлэй харгыда бү орогты!
Хэр бээе, юртэмсэ дэлхэйһээ хахасабалшни,
Хайрата үетэн- нүхэд, үхибүүдшни,
Харамтайгаар хаража үлэхэл даа!
Хэрэглэжэ абаһан эд зөөри, барааншни
Хэндэшье хэрэггүй энэ дэлхэйдэ үлэхэл даа!

Арьяа Баала ум маани Бадме хум!

Энээхэн хара ябадалаар,

Нэгэшье иигэжэ бү ябагты!

Хэр угһаа хойшо Багшанарнай

Бурханай заабари хургаалы

Бата бэхеэр заяагаа!

Эхэ болохо зургаан зүйлэй,

Бүхы амитанай гэшхэжэ ябаһан,

Үлгэн Эхэ юртэмсэ дэлхэйн,

хургаал заабари мэдээ хадаа,

Энээхэн байһан сагһаа хойшо

Арбан сагаан буян эдлэжэ,

Арад зондоо үршөөгты!

Арьяа Баала ум маани Бадме хум!

Арбан хоёрдохи дугаар

Агуу манай шэдитэ БАГША

Пандито Хамба лама Д.Д. Этэгилов

Гэгээн арюун дүрсөөрөө

Хамаг зондоо үршөөгөө!!!

Арьяа Баала ум маани Бадме хум!

Фёдоров Цыбан Ширавович

Джарун – Хашорой субаргын магтаал

Хэбэд номин Хэжэнгын талада мүндэлхэн,
Замбуу түбиин гайхамшагта нангин шүтөөн болоһон,
Бэе, хэлэн, сэдхэл арюудхаһан ехэ субарга
Баатар ехэ Джарун – Хашорой субаргада мүргэмэй
Ленхово сэсэгээ дээрэ наран сараниие дэбисхэрлэн
Уулын оройһоо үүрэй наранай толорон гарахадань,
Үдэр хүниие илгангүй, хүр жабхалантайгаар үзэгдэнэ.
Эрдэнитэ дамжагай гурбан ехэ замай табсан
Хаан гаруудийн далидал дүрбэн зүг адислана
Бүрилдэхэн үлзы хотогой ехэ бүмбэ сэдхэл шэлэхэн
зэндэмэни.

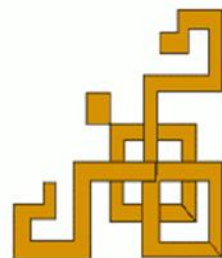
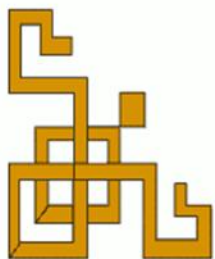
Изагууртай хүбүүд, изагууртай басагад Буряад арад түмэн
мүргэнэ.

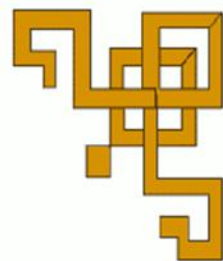
Хамагыё хаража сахигшын урин шарайһаа
Дүрбэн зүг найман хизагаарта адислан соёрхо
Эхэ зургаан зүйл хамаг амитан
һолонгото мэтэ хадагаар золгон мүргэнэ.

Шүтэн барилдалгын шэдитэ нангин шүхэр эрдэни
Хүхэ номин огторгойгоор хүбөөлэн намилзана,
Орьел өөдэ нэрбыжэ ошоһон илагуугсанай тэмдэгээр
Арбан гурбан номой хүрдые эрьюулэн дэлгэрүүлжэ,
Амин голой агаарһаа эрдэнитэ зургаан үзэгэй аялга
Дууншуур маани зэдэлүүлэн,
Оршолоной далайһаа гэтэлүүлхэ.

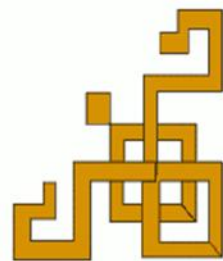
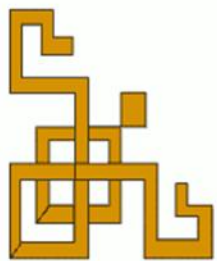

Алтан найман хиигэстэй эрьелдэһэн хорлын дээрэ
Джарун – Хашорой субаргын хото мандал заларна.
Изагууртанай табан ехэ Бурхад заларжа адитидлэнэ
Зүүн зүгэй «Хум» үзэгөөр гэрэл сасаран хүхэ үнгэтэй
Мижодба бурхан заларна,
Урда зүгэй «Дро» үзэгөөр гэрэл сасаран шара үнгэтэй
Ринжин бурхан заларна.
Баруун зүгэй «һри» үзэгөөр гэрэл сасаран улаан үнгэтэ
Абида бурхан заларна.
Хойто зүгтэ «А» үзэгөөр гэрэл сасаран ногоон
Үнгэтэй Дондыб бурхан заларна.
Голдо «Ом» үзэгөөр гэрэл сасаран сагаан үнгэтэй
Намбад, Нанзад заларна.
Үйлөөр барилдаһан оршолоной далайһаа хахасуулан
адислана.
Уржан нангин оронһоо хонхо дамаарин аялга зэдэлнэ
Хэтэ мүнхэдөө дуулдана, Бада – Самбаавын нангин
сударай аялга.
Харанхы мунхагай ябадалые арюудхан адислана.
Бэе, хэлэн, сэдхэлээрээ мүргэн һүзэглэнэ хүнүүд.

Эхэ зургаан зүйл амитад шэхээрээ дуулаад,
Ерэжэ нюдөөрөө хараха, нюдөөрөө хараад,
Сэдьхэл уярха, сэдьхэлээ уяраад, хүзэг түрүүлхэ.
хүзэгөө түрүүлээд, буян хуряаха, буян хуряагаад, үлзы
хотог оршожо,
орон нютаг найжарха, орон нютаг найжараад, эхэ зургаан
зүйл амитан амгалан жаргаланиие үзэхэ болтогой.
Сансарын далайн долгинууд эбхэрэн эрьежэ хушана,
Хүмүүнэй сэдьхэлые татажа, оршолон ошоно оёоргүй,
Тэнгэри хүмүүнэй түрэлые дамжан ябаһан үгэлыгын эзэд
ойлгыта:
Үнгэтэ юртэмсын байдалые тэбшэжэ,
Омог дорюун бодолоо орхижо, Бурхандаа этигэл ябуулыт,
Далай ехэ олон Бурхадаа нанан байжа мүргэе,
Далай ехэ олон Бурхадтаа далай ехэ тахил үргэе,
Далай ехэ олон Бурханай бунда даган баясажа, адистань
хүртэжэ,
Оршолоной далайнаа гэтэлэн ходоржо, саглашагүй
гэрэлтын орондо эндэһээ үнгэрэмсөөрөө,
Баруун зүгэй Жаргаланта Сухаваадиин орондо номой дуу
дуулажа, хубилан түрэхэ болтогой!

Хэжэнгын дасан

Бургаастайн уужам тала
Буурал холын хаяада,
Бадархан сагаан лөнхободол
Хэжэнгын дасан мүндэлөө.
Һэбхээн уулын оройһоо
Хүхэ номин хүшэгөөр
Бүрхөөн байна Хэжэнгыг
Шамбалын үршөөлтэй Шалсаана.
Урин шарайгаар уяран
Шэглэн хаража дэмжэнэ.
Номуун хаан алдартай
Хогоосон шанар олоһон.
Ашата багшын адистай,
Этигэл идам Ямандагатай,
Абидын шангад оронтой,
Наһанай эрхэтын юрөөлтэй.
Гандан ороной Ганжууртай,
Дүшэдэй ороной Данжууртай,
Хэтэ мүнхын адистай
Үлзы хотогтой Хэжэнгэ.

Цыденов Цыбан Дариевич

1999 ондо Хэжэнгэ нютагта түрөө. Хэжэнгын хүүгэдэй урлалай түбэй нэмэлтэ нуралсалай багша

Дооромбын нургаал

Даша Дамбаевай
«Ургы найхан Бурядни»
гэһэн шулэг дууряалга

Байгаа түбиин шэмэглэл
Байгал арюун далайтай,
Ургы найхан Бурядни
Урай холын түүхэтэй.
Урай холын түүхэ соонь
Уужамхан нютагаа суурхуулхан
Домогто ороһон дооромбын
Дууша сэдхэл сууряалнал.
«Бэлигэй толи» зохёолойнь
Бата мэргэн мүнүүд соо
Үе залган дамжуулхан
үлзы нургаал оршонол.
үлзы нургаал оршоһон
үльгэр түгэс бүтээлынь
Түрэл найхан Хэжэнгым
Талаан бэлиг гэршэлнэ.
Джарун Хашорай субаргаар
Дэнзэ хэһэн Бурядни
Дабташагүй мэргэн хэлээрээ
Дэлхэй дээрэ суурхана.
Дэлхэй дээрэ суурхahan
Даамгай ехэ бүтээл соонь
Эрдэни-Хайбзун дооромбын
Мүнхэ нургаал зэдэлнэ!

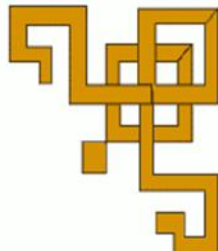
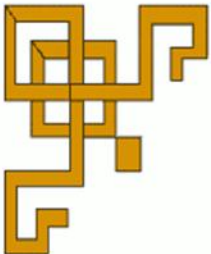

Цыренова Галина Раднаевна

МАГТААЛ

*Хун шубуун гарбалтай,
Хуһан модон сэргэтэй
Хоргодой Мэргэн эсэгтэй
Хори буряад угсаатан.*

Хүхэ тэнгэри оройтой,
Холбоо нуурнууд хүбөөтэй,
Хүжэ ногоон хүбшэтэй
Хурьһэтэ газар буудалтай
Самгаал мүнгэн хушуутан,
Сагаан дали жэгүүртэн!

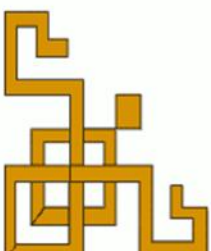

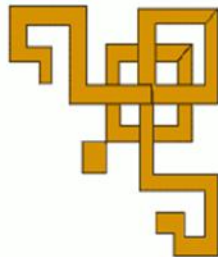
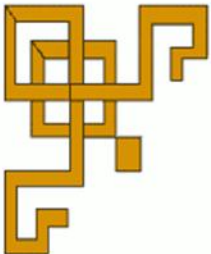
Эсэгэ тэнгэриһээ мэдэлтэй,
Эхэ газарһаа холбоотой,
Ганганама ирагуу дуутай,
Гамнама инагай энхэрэлтэй
Энхэ талын энжэтэн -
Эжэл хоер табисууртан!

Абын буусада буудалтай,
Арюун нуурта һуудалтай,
Залиршагүй бүхэ татасатай,
Зайлашагүй мүнхэ эрьесэтэй
Уян налархай заншалтан,
Уран нугархай хэлбэритэн!

Угай түүхэ захалһан
Үбгэ эсэгын заяаһан,
Ураг худын золгоһон
Үрийн хүлдэ залгаһан
Үнэр баян үршөөлнай -
Үйһэн сагаан хуһамнай!

Тэбхэр гурбан хэршэлээдээ
Тэнгэрийн хүлэг дүнгэһэн,
Түшэмэдэй унаа тогтооһон,
Түрын жолоо торгооһон
Замай Алтан гадаһамнай -
Заяанай хуһан сэргэмнай!

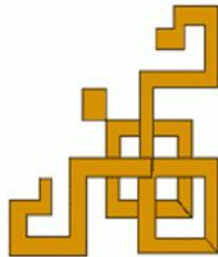
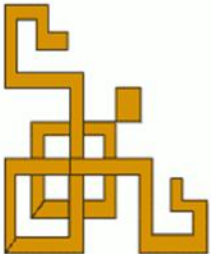

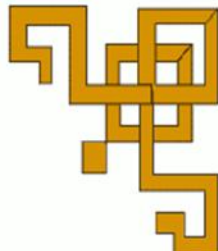
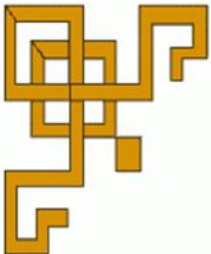

Баруун можоор нютагтай
Бардам аха Бурядай,
Баргажан голоор буусатай
Баргын одхон Хорёодой -
Барихада нэгэ яһатан,
Бажуухада түрэл шуһатан.

Аласай түүхэ эхилһэн
Алан- Гуа үхинтэй,
Алтан түрэ тогтооһон
Алдарта Чингис зээнсэртэй
Арад түмэнэй омогорхол -
Арбан нэгэн эсэгэмнай!

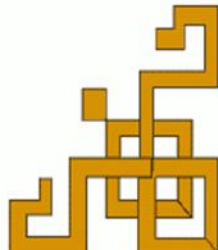
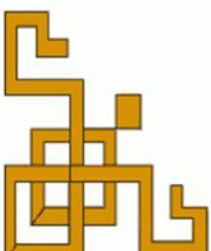
Шууяма хурса зэбэтэй
Шуумар хурдан номотой,
Шунгама гүнзэгы ухаатай,
Шудалма эсэгын һургаалтай
Сээжын шэмэг үгэтэн,
Сэдьхэл сэбэр үйлэтэн!

Сагай хүндэдэ энэрэлтэй,
Сагаан хаанда түшэгтэй,
Молор дайдаар таранхай
Манжуур, Халхаар түрэлтэй
Мохошогүй шэн зоригтон -
Мүхэшэгүй хори омогтон!

Буряад заншалаа сахинхай,
Буддын нургаал даганхай ,
Буян сэдхэлээ дэлгэнхэй,
Бүгэдэ зоноо нэгэдхэнхэй
Булад хатуужалта араднай -
Булган туургата буряаднай!

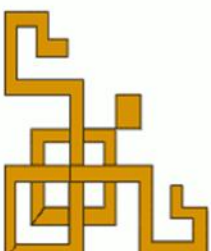

Заяата нүхэртөө

Үреэлтэ найхан нүхэрни,
Үдхэн хара үнэнэйшни
Нимгэн хюрууда дайруулһаар,
Нягтаран зузаарха бүри,
Сохо дээрэхи уршалаагайш
Сугларан гүнзэгырхэ бүри,
Сугтаа нууһан жэлнүүдэймнай
Субан нубариха бүри,

Үлэмжэ сарюун наһанһаа
Үдэр бүхэн холодохо бүрээ,
Үри олоноо үндылгэжэ,
Үндэрэй дабаае гаталха бүрээ,
Заяанайм хани түрэнэндэш,
Замайм залуур болоһондош,
Зоригоймни тулга ябаһандаш
Заяагша бурхадтаа мүргэнэб даа!

АЛТАРГАНЫН АЯЛГААР (бүлэг шүлэгуүүд)

Огторгойн бурхадай галаа түлихэдэ,
Одо мүшэд носодог хаяа,
Газарай зоной зугаа дэлгэхэдэ,
Гэтэн тэдэнэр хүхидэг хаяа.

 Һүзэглэн буряадай зула барихада,
 Һанаан заяаень дэмжэдэг хаяа,
 Һайхан дуунай аласта зэдэлхэдэ
 Һаруултан тэдэнэр жаргадаг хаяа.

Урихан хабарые уряалан дуудагша
Урамдаһан бугын урматай дуун.
Улаанхан зүрхэнһөө уяран гарагша
Утахан "Алтаргана"- сэдьхэлэй дуун.

 Утаһан замые ойрохон болгогшо
 Угтахал нютагай уяралай дуун,
 Аянайл холодо найдалаар халигша
 Аажамхан "Наваа" - заяанай дуун.

Аянай харгые дабаха хаһанда
Ахижал тэгүүлхэ аргамаг бэрхэ,
Аханар дүүнэрэй тэхэрин бусахада
Амаршалан золгохо хүсэлэн ехэ.

Арадайл дуунай зэдэлхэ оршондо
Аянгалан долгилхо алтаргана бүхэ.
Аласай түүхын зэрэлгээн мананда
Ажамидаран үнэржэхэ утаһан мүнхэ...

